

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) การจัดหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา
 - 2) วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์
 - 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์
 - 4) การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์
 - 5) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์
 - 6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

1.1 พัฒนาการของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

1.1.1 วิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

เมื่อมีการใช้หลักสูตรในระยะแรก ๆ คือหลักสูตรประโยคต่าง ๆ ที่ออกใช้ในปี พ.ศ. 2438 นั้น มีการสอนวิชาประวัติศาสตร์บ้างแล้ว กล่าวคือ บางส่วนของวิชาภาษาไทยในประโยค 1 ชั้น 3 กำหนดให้อ่านพระราชพงศาวดารย่อตอนกรุงเก่า เพื่อให้ทราบความเป็นมาของบ้านเมืองในสมัยโบราณ ในประโยค 2 ให้อ่านพระราชพงศาวดารปัจจุบัน และพระราชพงศาวดารพิสดาร กำหนดให้อ่านจบแล้ว เล่าเรื่องปากเปล่าได้ อาจกล่าวได้ว่า นักเรียนได้เรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของประเทศ โดยการอ่านในวิชาภาษาไทย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 142)

ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2445 มีการเปลี่ยนประโยคเป็น ประถม มัธยม และมัธยมสูง กำหนดให้เรียนวิชาจรรยาและภูมิศาสตร์ ในส่วนของหลักสูตรมัธยมศึกษา มีการกำหนดให้เรียนวิชาภูมิศาสตร์ และพงศาวดาร กำหนดว่าในปีที่ 1 เรียนภูมิศาสตร์สยามโดยละเอียด และให้หัดเขียนรูปประเทศสยาม ทั้งนี้ให้อธิบายพงศาวดารประกอบให้รู้เหตุผลของถิ่นที่สำคัญ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 144)

ในปี พ.ศ. 2452 กรมศึกษาธิการออกหลักสูตรประโยคมูลศึกษา กำหนดให้มีวิชาจรรยา และยังกำหนดวิชาความรู้เรื่องเมืองไทย ซึ่งก็คือ ภูมิศาสตร์และพงศาวดารสำหรับเด็กนั่นเอง โดยกำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “เพื่อให้รู้จักบ้านเมืองของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ไฉนจึงได้ตั้งหลักฐานเป็น ปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นได้ เพื่อจะได้เกิดความรักชาติบ้านเมืองและคิดบำรุงชาติบ้านเมือง โดยตั้งตัวให้เป็นพลเมืองดี” โดยกำหนดรายการสอนเป็น 3 หัวข้อ คือ ภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ประวัติศาสตร์ และระบบการปกครอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 146 - 147)

ก. ให้รู้ว่าอาณาเขตประเทศสยาม โตเล็กเท่าใด ตั้งอยู่ที่ไหน ติดต่อกับประเทศใดบ้าง ประกอบด้วยลักษณะคือสูงต่ำเป็นที่สูงที่ราบเพียงใด ใกล้ไกลทะเลซึ่งเป็นทางผ่านไปมาของนานาประเทศอย่างไร มีสินค้าแลกเปลี่ยนกับนานาประเทศอย่างไรบ้าง

ข. ให้รู้พงศาวดารโดยย่อของชาติไทย ว่าเดิมสืบกันมาแต่ไหน รวบรวมกันเข้าอย่างไร ต้องแข่งขันสู้รบกับใครบ้าง แล้วเปลี่ยนมาโดยลำดับเวลา จนตั้งลงเป็นหลักฐานดังปรากฏในทุกวันนี้อย่างไร

ค. ให้รู้จักวิธีปกครองบ้านเมืองในเวลานี้แต่โดยสังเขปคือ รู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินคืออะไร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาลมีไว้ทำไม โรงเรียนมีทำไม ทหารมีไว้ทำไม โรงเรียนมีทำไม

เทศาภิบาล ผู้ว่าราชการเมือง นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คืออะไร ราษฎรจะต้องเชื่อฟังคำของหัวหน้าเหล่านี้อย่างไร ดังนี้ เป็นต้น

หัวข้อทั้ง 3 แผนกเหล่านี้ ต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและได้ความรู้ว่าทำไมประเทศสยามจึงตั้งมั่นเป็นชาติบ้านเมืองสำคัญขึ้นได้ เพื่อจะได้ผลสำเร็จดังที่กล่าวไว้ในความมุ่งหมาย”

สำหรับประโยคประถมศึกษา กำหนดวิชาจรรยา ภูมิศาสตร์ และพงศาวดาร ซึ่งก็คือ ความรู้เรื่องเมืองไทยในระดับที่สูงขึ้นนั่นเอง ในส่วนของภูมิศาสตร์กับพงศาวดารนั้น มีการเขียนหลักสูตรขึ้นใหม่ ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ หรือที่เรียกว่า พงศาวดารนั้น มีรายละเอียด ดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 149)

“ข. พงศาวดาร

- 1) สอนสังเขปพงศาวดารของชาติไทย และวิธีปกครองบ้านเมืองตามแนวที่กล่าวไว้ในหลักสูตรมูล แต่ให้ละเอียดขึ้น
- 2) ให้อ่านเรื่องบ้านเมืองของประเทศใกล้เคียงที่เรียนแล้วในภูมิศาสตร์กับรู้วิธีการปกครองของเขาด้วย”

ในประโยชน์มัธยมก็คงมีวิชาจรยาและภูมิศาสตร์กับพงศาวดารเช่นเดียวกัน วิชาภูมิศาสตร์และพงศาวดารมีเนื้อหากว้างขวางขึ้นกว่าระดับประถม ในส่วนของพงศาวดารหรือวิชาประวัติศาสตร์มีรายละเอียดดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 150 - 151)

“1) พงศาวดารของประเทศสยามโดยละเอียด สอนตามแนวที่กล่าวมาแล้วในหลักสูตรมูล ประถม

2) พงศาวดารโลกโดยย่อ ๆ เพียงให้รู้ว่า ประเทศและชาติที่สำคัญอันได้ตั้งตัวขึ้น มีความเจริญแล้ว และกลับเสื่อมลง หรือคงอยู่อย่างไร เช่น กรีก โรมัน เปอร์เซีย จีน เป็นต้น กับความเจริญของชาติใหม่ ๆ ในตะวันตกสมัยปัจจุบัน และความแผ่แสนแห่งความเจริญนี้มายังแถบตะวันออก

การสอนพงศาวดารโลกจะต้องให้ได้ประโยชน์ในทางประกอบเหตุผลเทียบเคียงความเป็นไปของบ้านเมืองในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต”

สำหรับชั้นมัธยมสูง ไม่มีวิชาจรยา วิชาภูมิศาสตร์และพงศาวดารที่โดยรวมกันนั้น ในขั้นนี้แยกออกเป็น 2 วิชา เป็นพงศาวดารอย่างหนึ่ง ภูมิศาสตร์อีกอย่างหนึ่ง ในส่วนของพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์นั้น ให้เรียนพงศาวดารสยามโดยพิสดาร กับพงศาวดารโลกส่วนที่สำคัญ พงศาวดารโลกนั้นกะหัวข้อที่จะสอนให้พอเหมาะแก่เวลา 3 ปี และเมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานศึกษาแล้วก็ให้เป็นใช้ได้ การสอบไล่ประโยชน์นั้นเป็นอันเข้าใจว่าสอบไล่ตลอดวิชาที่เรียนทั้ง 3 ปี ความรู้ที่ต้องการนั้นเพียงอย่างรวบยอดกว้าง ๆ และวัน เดือน ปีที่ต้องกำหนดจำก็เฉพาะแต่ที่สำคัญ ๆ เท่านั้น สิ่งที่ให้สนใจมากที่สุดคือ ความเจริญของบ้านเมือง และเหตุที่ทำให้ความเจริญนั้นๆ มา วิชานี้จะสอนในภาษาอังกฤษก็ได้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 151)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2456 มีการประกาศใช้หลักสูตรหลวง มวลศึกษากลายเป็นประถมศึกษา ประถม มัธยม และมัธยมสูง กลายเป็นมัธยมตอนต้น กลาง และปลายตามลำดับ ในส่วนของพงศาวดาร หรือเนื้อหาประวัติศาสตร์ระดับประโยคประถม ชั้นมัธยมตอนต้น มัธยมตอนกลาง นั้น มีเนื้อหาสาระเหมือนเดิมทุกประการ ส่วนในชั้นมัธยมตอนปลาย วิชาพงศาวดาร ซึ่งแต่เดิมเขียนไว้อย่างละเอียดนั้น หลักสูตรใหม่นี้เพียงแต่สรุปความลงเป็นย่อ ๆ ว่า สอนพงศาวดารโลก ตั้งโครงให้เหมาะแก่การที่จะให้นักเรียนได้ความรู้เรื่องความเจริญและอักษาศัพท์ของมนุษย์ พอที่จะอ่านพงศาวดารของประเทศตน และประเทศอื่นๆ เข้าใจ โรงเรียนต้องส่งหัวข้อมายังกรมศึกษาธิการ เมื่อได้อนุญาตแล้วจึงจะเป็นอันใช้ได้ แต่ก็ยังคงแนะนำหนังสือเล่มเดิมนั้นเองเป็นแนวการสอน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 154 - 156)

ครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2464 มีการปรับปรุงหลักสูตรและโครงการศึกษาอีก แต่วิชาจรรยา ภูมิศาสตร์ และพงศาวดาร ยังคงใช้ตามที่ปรับปรุงในปี พ.ศ. 2456 และหลักสูตรนี้ก็ใช้ต่อมาจนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง เว้นแต่ชั้นมัธยมตอนปลายที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อแยกแผนกในปี พ.ศ. 2471 โดยในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ เน้นหนักทางประวัติศาสตร์ของประเทศตะวันออกและเหตุการณ์ปัจจุบัน หลักสูตรนี้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2480 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513:156-157)

1.1.2 วิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หลักสูตรที่ต้องเปลี่ยนไปมาก คือหลักสูตร สังคมศึกษา เพราะต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจระบอบการปกครองใหม่ วิชาจรรยาจึงต้องขยายออกไปเป็นวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม วิชาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์นั้นยังคงมีอยู่ตามเดิม แต่ในชั้นประถมคงเรียกว่า ความรู้เรื่องเมืองไทย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 158)

หลักสูตรปี พ.ศ. 2480 ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษา ได้นำเอารายการของหลักสูตรเดิมมาใช้โดยที่มีได้เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญแต่อย่างใด แต่มีการเน้นการพาเที่ยวคูสสถานที่ เป็นหัวข้อใหม่ที่ไม่เคยมีอยู่เดิม โดยเขียนไว้ว่า

“ให้พานักเรียนเที่ยวคูสถานที่บริเวณใกล้เคียง เพื่อส่งเสริมความรู้รอบตัวบ้าง ความรู้ทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์บ้าง กับทั้งปลูกใจให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ”

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2513 : 161)

ส่วนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมตอนต้นให้เรียนประวัติคนไทยที่สำคัญ 10 คน รู้จักประวัติเดิมของชนชาติไทยเฉพาะที่สำคัญๆ และให้เรียนประวัติศาสตร์สมัยราชธานีตั้งอยู่ที่กรุงสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และกรุงเทพฯ คือประวัติศาสตร์ไทยโดยสังเขปนั่นเอง หัวข้อการพาเที่ยวดูสถานที่ที่มีเหมือนชั้นประถม

ในชั้น มัธยม 4 5 และ 6 วิชาประวัติศาสตร์ให้เรียนประวัติศาสตร์ไทยสมัยต่าง ๆ ละเอียดขึ้น เรียนประเทศต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน เรียนเรื่องประเทศจีนแต่ ค.ศ. 1834 จนถึงปัจจุบัน ประเทศญี่ปุ่น และโลกภายหลังมหาสงคราม

หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาซึ่งกำหนดขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2491 ให้เรียนประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์โดยละเอียด ประวัติศาสตร์สากลเรียนสังเขปประวัติศาสตร์ของยุโรป อเมริกา เอเชีย และออสเตรเลียนับแต่ประมาณ พ.ศ. 2000 จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรแต่ชั้นประถมจนจบมัธยม ซึ่งออกประกาศใช้ ปี พ.ศ. 2491 และ พ.ศ. 2493

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2491 ให้เรียนประวัติศาสตร์อย่างย่อของชาติไทยสมัยต่าง ๆ ให้สอนประวัติของวีรชนในประวัติศาสตร์ประมาณ 10 ท่าน และให้สอนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีน อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส โดยสังเขป

หลักสูตรมัธยมตอนต้น พ.ศ. 2493 สำหรับวิชาประวัติศาสตร์กำหนดให้เรียนหัวข้อสำคัญคือ ประวัติชาติไทย ประวัติคนไทยที่สำคัญ ประวัติชาติใกล้เคียง (กระทรวงศึกษาธิการ 2493: 17-18)

หลักสูตรมัธยมตอนปลาย พ.ศ. 2493 ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ ให้เรียนในหัวข้อ ดังนี้ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ทั่วไป คือมนุษย์และศาสนา การพบดินแดนใหม่และการสำรวจ การขนส่ง การสื่อสาร สงครามและสันติภาพ ประวัตินุคคลสำคัญของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ 2493: 24-29)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 มีการปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะชั้นเตรียมอุดมศึกษา กำหนดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์เป็นวิชาบังคับสำหรับเตรียมอักษรศาสตร์ปีที่ 1 และสังคมศึกษา ข. บังคับสำหรับเตรียมอักษรศาสตร์ปีที่ 2 นอกจากนี้ ยังมีสังคมศึกษา ก. เป็นวิชาเลือกสำหรับแผนกวิชาวิทยาศาสตร์

1.1.3 วิชาประวัติศาสตร์ ในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503

เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 และ หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักสูตรดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 หมวดสังคมศึกษา ได้เพิ่มความสำคัญขึ้นมา สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นั้น มีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2508 : 17-21)

ชั้นประถมปีที่ 1 ให้เด็กรู้จักชื่อ นามสกุล วัน เดือน ปีเกิดของตน ชื่อบิดา มารดาและบุคคลในบ้าน

ชั้นประถมปีที่ 2 ประวัติของโรงเรียนและชุมชน ขนบธรรมเนียม ศิลธรรม และวัฒนธรรมของชุมชน

ชั้นประถมปีที่ 3 บุคคลสำคัญของชาติไทย ให้รู้ว่าเป็นใคร สมัยใด อยู่ที่ไหนสำคัญอย่างไร ดังชื่อต่อไปนี้ พระจุลจอมเกล้าฯ พระเจ้ากรุงธนบุรี พระนเรศวร พระสุริโยทัย พ่อขุนรามคำแหง ถ้าโรงเรียนใดเห็นว่ามีบุคคลสำคัญที่ต้องการสอนนอกเหนือไปจากนี้ก็อาจทำได้

ชั้นประถมปีที่ 4 ประวัติศาสตร์ของชาติไทยโดยย่อ โดยเน้นถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยต่าง ๆ สืบมาจนถึงปัจจุบันอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้เด็กมีความภาคภูมิใจในผลงานของบรรพบุรุษ จนเกิดความคิดที่จะรักษาและเสริมสร้างผลงานนั้น และเรียนเรื่องบุคคลสำคัญของชาติไทยให้รู้ว่าเป็นใคร สมัยใด อยู่ที่ไหน สำคัญอย่างไร ดังชื่อต่อไปนี้ พระพุทธยอดฟ้า พระนารายณ์ พระบรมไตรโลกนาถ พระเจ้าอู่ทอง พระเจ้าเม็งราย พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ถ้าโรงเรียนใดเห็นว่ามีบุคคลสำคัญ ที่ต้องการสอนนอกเหนือไปจากนี้ก็อาจทำได้

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 หมวดสังคมศึกษามีรายการสอน 6 รายการด้วยกันคือ

- ก. ศิลธรรม
- ข. หน้าที่พลเมือง
- ค. ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์
- ง. ประวัติบุคคลสำคัญ
- จ. สถานที่และวัตถุสำคัญของชาติ

ฉ. ข่าวนและเหตุการณ์

สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ มีรายละเอียดที่ให้นักเรียนในแต่ละปี เรียน มีดังนี้
(กระทรวงศึกษาธิการ 2516 : 14 – 21)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้เรียนในหัวข้อต่อไปนี้

- 1) ประวัติชนชาติไทย โดยสังเขป ถิ่นเดิมของชนชาติไทยในแถบใต้ของประเทศจีน อาณาจักรอ้ายลาวและอาณาจักรน่านเจ้าโดยสังเขป เหตุที่ต้องอพยพ การอพยพไปเป็นไทยสาขาใหญ่ ชนชาติเดิมในสุวรรณภูมิ ละว้า มอญ ขอม อำนาจของขอมในดินแดนนี้
- 2) ประวัติศาสตร์สมัยกรุงสุโขทัย การตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง การรวมอำนาจการปกครองกรุงสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา
- 3) ประวัตินุคคลสำคัญ ให้เรียนประวัติย่อของบุคคลต่อไปนี้ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง พันท้ายนรสิงห์ พระยาพิชัยดาบหัก พระพุทธเลิศหล้าฯ ท้าวสุรนารี เอ็ดเวิร์ด เจนเนอร์ หลุย ปาสเตอร์
- 4) สถานที่และวัตถุสำคัญของชาติ ให้รู้จักสถานที่และวัตถุสำคัญต่อไปนี้ คืออะไร อยู่ที่ไหน สำคัญอย่างไร ศิลปินพ่อขุนรามคำแหง พระแท่นมณีงคศิลา พระปฐมเจดีย์ พระพุทธชินราช พระบรมธาตุไชยา พระธาตุพนม พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระธาตุหริภุญชัย พระธาตุเชิงชุม พระบรมมหาราชวัง สถานเสาวภา ถ้าโรงเรียนใดเห็นว่ามีความสำคัญที่ควรให้นักเรียนรู้นอกจากที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ก็ให้นำมาสอนเพิ่มเติมด้วย
- 5) ข่าวนและเหตุการณ์ ให้ทราบข่าวภายในประเทศและข่าวต่างประเทศที่สำคัญ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เรียนในหัวข้อต่อไปนี้

- 1) ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา การตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี การรวมอำนาจการปกครองกรุงสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์กับประเทศเขมร ลาว พม่า จีน ญี่ปุ่น โปรตุเกส อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา การปรับปรุงบ้านเมืองในด้านการปกครอง การเสียกรุงครั้งที่หนึ่ง การกู้เอกราช เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยของพระนารายณ์ เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยพระนารายณ์จนถึงการเสียกรุงครั้งที่ 2
- 2) ประวัตินุคคลสำคัญ ให้เรียนประวัติย่อของบุคคลต่อไปนี้ พระเจ้าอยู่ทอง พระสุริโยทัย พระนเรศวร พระนารายณ์ พระยาโกษาธิบดี (ปาน) ศรีปราชญ์ ชาวบ้านบางระจัน กูเยิลโม มาร์โคโณ ออร์วิลและวิลเบอร์ไรท์

3) สถานที่และวัตถุสำคัญของชาติ ให้รู้จักสถานที่และวัตถุสำคัญต่อไปนี้ว่า คืออะไร อยู่ที่ไหน สำคัญอย่างไร คอนเจดีย์ พระมาลาเบียง พระแสงดาบคาบค่าย พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง วัดพนัญเชิง พระมงกุฎพิตร พระนอนจักรสีห์ พระพุทธรบาท พระพุทธรูปหิ๊งค์ พระพุทธรูปโสธร หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ถ้าโรงเรียนใดเห็นว่ามีความสำคัญที่สมควรให้นักเรียนรู้ นอกจากที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ก็ให้นำมาสอนเพิ่มเติมด้วย

4) ข่าวดูและเหตุการณ์ ให้ทราบข่าวภายในประเทศและข่าวต่างประเทศที่สำคัญ

ชั้นประถมปีที่ 7 ให้เรียนหัวข้อต่อไปนี้

1) ประวัติศาสตร์สมัยกรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ การกู้เอกราชและการตั้งกรุงธนบุรี การตั้งกรุงรัตนโกสินทร์

2) ประวัตินุคคลสำคัญ ให้เรียนประวัติย่อของบุคคลต่อไปนี้ พระเจ้ากรุงธนบุรี พระพุทธยอดฟ้าฯ ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร เจ้าพระยาพระคลัง (หน) สุนทรภู่ พระจอมเกล้าฯ พระจุลจอมเกล้าฯ พระมงกุฎเกล้าฯ ฟลอเรนซ์ ไนติงเกล ฌอนส์ เอ เอ็ดดิสัน

3) สถานที่และวัตถุสำคัญของชาติ ให้รู้จักสถานที่และวัตถุสำคัญ

4) ข่าวดูและเหตุการณ์ ให้ทราบข่าวภายในประเทศและข่าวต่างประเทศที่สำคัญ

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระวิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาของหลักสูตร ปีพุทธศักราช 2503 นั้นให้เรียนเนื้อหาอันข้างละเอียด และการเรียนประวัติบุคคลสำคัญค่อนข้างมาก นักเรียนได้เรียนรู้แบบอย่าง ผลงาน คุณธรรมของบุคคลสำคัญ ทำให้นักเรียนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตนได้ รวมทั้งมีความสำนึกในผลงานที่บุคคลสำคัญได้ไว้ให้แก่ชาติไทย นอกจากนั้น การให้เรียนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุสำคัญค่อนข้างมาก จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ เกิดความรัก ห่วงแหน และคิดจะอนุรักษ์ทรัพย์สมบัติของชาติต่อไป

หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ได้กำหนดหมวดสังคมศึกษาแยกเป็น 4 วิชา คือ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์

ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 นั้น เน้นการเรียนประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชั้น ม.ศ. 1 ประวัติศาสตร์ไทย เรียนเรื่องอาณาจักรน่านเจ้า การอพยพ การตั้งภูมิลำเนาการตั้งกรุงสุโขทัย การปกครอง และวัฒนธรรมสมัยกรุงสุโขทัย การตั้งกรุงศรีอยุธยา การปกครอง และวัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ประวัติศาสตร์สังเขปของชาติใกล้เคียงที่มีความสัมพันธ์กับไทย คือ มอญ พม่า ญวน เขมร ลาว และมลายา

ชั้นม.ศ. 2 ประวัติศาสตร์ไทย เรียนความเจริญของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ทางนิติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี และศาสนา เหตุการณ์สำคัญสมัยพระนเรศวรมหาราชและพระนารายณ์มหาราช เหตุการณ์ตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา

ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ เรียนประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย เริ่มตั้งแต่การติดต่อกับชาวยุโรปราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21 จนถึงปัจจุบัน

ชั้นม.ศ. 3 ประวัติศาสตร์ไทย เรียนเหตุการณ์สำคัญสมัยกรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความเจริญในด้านต่าง ๆ และความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ เรียนสงครามโลกครั้งที่ 1 เหตุการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (กระทรวงศึกษาธิการ 2515: 18 - 19)

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์ไทย ให้เรียนประวัติศาสตร์สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ส่วนประวัติศาสตร์ทั่วไป เรียนตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมจนถึงมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 และองค์การสหประชาชาติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2515: 188 - 212)

1.1.4 วิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ปีพุทธศักราช 2503 ซึ่งใช้มาเป็นระยะเวลานาน มาประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในส่วนของหลักสูตรสังคมศึกษาได้มีการปรับโครงสร้างของเนื้อหาวิชาต่างๆ จะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการในส่วนของวิชาบังคับและมีรายวิชาเลือกจำนวนหนึ่ง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จัดมวลประสบการณ์ที่ให้เรียนรู้เป็นกลุ่มวิชา กลุ่มที่เกี่ยวกับสังคมศึกษามากที่สุดคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วยวิชาเดิม คือ สังคมศึกษา (เว้นศีลธรรม) วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา ในส่วนของวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ หลายหน่วย และหน่วยที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ คือ หน่วยชาติไทย และหน่วยข่าวและเหตุการณ์วันสำคัญ ซึ่งจัดให้เรียนทุกชั้นปี คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีโครงสร้างประกอบด้วยกลุ่มวิชา 5 กลุ่ม ได้แก่ ภาษา วิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พัฒนาบุคลิกภาพ การงานและอาชีพ สำหรับการ จัดหลักสูตรกลุ่มวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมวิทยา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม และ เศรษฐศาสตร์ โดยนำเนื้อหาสำคัญของแต่ละรายวิชามาจัดรวมกันในลักษณะบูรณาการและจัดเป็น รายวิชาเดียวกันโดยเรียกว่า สังคมศึกษา ประกอบด้วยรายวิชา ส 101 ส 102 ส 203 ส 204 ส 305 และ ส 306 ลักษณะการจัดเนื้อดังกล่าวแตกต่างจากหลักสูตรสังคมศึกษาลบดับที่เคยใช้มาก่อน

สำหรับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นั้น ได้ จัดบูรณาการไว้ในรายวิชาบังคับ 6 รายวิชาด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ภายในประเทศ และประวัติศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ ส่วนเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยตรง จัดเป็นรายวิชาเลือก สำหรับ ผู้เรียนที่สนใจวิชาประวัติศาสตร์โดยเฉพาะ โดยกำหนดไว้เป็น 3 รายวิชาด้วยกันคือ ส 381 ประวัติศาสตร์ทั่วไป ส 391 ประวัติศาสตร์ไทย 1 และส 392 ประวัติศาสตร์ไทย 2 (กระทรวงศึกษาธิการ 2521)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 กำหนดให้กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยวิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย และประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม โดยให้เรียนทั้งส่วนที่เป็นวิชาบังคับและส่วนที่เป็นวิชาเลือก ใน ส่วนที่เป็นรายวิชาบังคับนั้น ได้จัดรายวิชา ส 605 เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะ

นอกจากรายวิชา ส 605 สังคมศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับแล้ว ยังมีวิชาเลือกที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหาประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนที่สนใจวิชาประวัติศาสตร์หรือต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ได้เลือกถึง 11 วิชา เป็นวิชาที่จะเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียนที่สนใจประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น และ กว้างขวางขึ้น

ต่อมามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพของสังคม โดยมีการ ประกาศใช้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.1.5 วิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งทางจิตใจ ร่างกาย สติปัญญาและสังคม สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มด้วยกัน สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นองค์ความรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติ การพัฒนาทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะ หรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นับเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ในหลักสูตร โดยออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน เน้นการพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ และด้านเจตคติและค่านิยม สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ได้แก่

สาระที่ 1	ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
สาระที่ 2	หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
สาระที่ 3	เศรษฐศาสตร์
สาระที่ 4	ประวัติศาสตร์
สาระที่ 5	ภูมิศาสตร์

สำหรับสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้เน้นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิต ของมนุษยชาตินั้นมีการตั้งสมมติฐานตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยการศึกษา เรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาดอย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคม และของประเทศชาติว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์

ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งประวัติศาสตร์ของประเทศและสังคมอื่นจากอดีตมาทำ ความเข้าใจปัจจุบัน และที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ 2545: 17)

1.1.6 วิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 1)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ประวัติศาสตร์เป็นสาระที่ 4 ใน 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยกำหนดให้เป็นรายวิชาพื้นฐานที่แยกออกมาเป็น 1 รายวิชา ไม่ต้องบูรณาการกับสาระอื่น ๆ และได้กำหนดเวลาเรียนสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ไว้อย่างชัดเจนตามโครงสร้างเวลาเรียน นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี (ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) และตัวชี้วัดช่วงชั้น (ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) ของสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ ได้กำหนดไว้ 3 มาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 178 - 183)

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตัวชี้วัดช่วงชั้น (ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) และสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระ

ที่ 4 ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ปรากฏรายละเอียด
ใน ภาคผนวก จ

2. วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์

การสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนสามารถนำวิธีการที่นัก
ประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาเรื่องราวในอดีต คือวิธีการทางประวัติศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการ
จัดการเรียนการสอน วิธีการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จะทำให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล
รู้จักการตั้งปัญหา การกำหนดสมมุติฐาน และคิดหาคำตอบเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานนั้น ๆ นอกจากนั้น
ยังมีวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ได้แก่ วิธี
สอนโดยการแก้ปัญหา วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน วิธีสอนโดยการอภิปราย วิธีสอนโดยการ
แสดงบทบาทสมมุติ วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง และวิธีสอนโดยการศึกษานอกสถานที่
โดยเฉพาะวิธีสอนโดยการศึกษานอกสถานที่ เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสัมผัสกับสภาพที่แท้จริงของ
สิ่งที่ได้ศึกษาไปแล้ว

ในที่นี้จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีสอนที่ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ
เรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (สิริวรรณ ศรีพหล 2555: 4-44 ถึง 4-46)

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่นักประวัติศาสตร์ใช้นั้น เรียกว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” ซึ่งเป็น
กระบวนการที่แสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการศึกษาเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ
เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาอย่างเป็น
ระบบและเป็นระเบียบ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนวิชา
ประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา จึงควรนำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษา
เรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีตมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะทำให้การเรียนการสอน
วิชาประวัติศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่าอย่างแท้จริง

วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง วิธีการสอนโดยใช้วิธีการที่นักประวัติ
ศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ มาจัดขั้นตอนการเรียนการสอนอย่างเป็นลำดับ
เพื่อให้นักเรียนได้องค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของการกำหนดประเด็นปัญหา การ
ตั้งสมมุติฐาน การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความหลักฐานหรือข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป
หรือผลของการศึกษาค้นคว้า

วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

1) **ขั้นกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน** การกำหนดปัญหาเป็นขั้นตอนแรกของวิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ก่อนที่ผู้เรียนจะกำหนดปัญหาได้นั้น ครูผู้สอนต้องให้นักเรียนฝึกการสังเกตหรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีต หรือการกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดข้อคิดว่ามีจุดใดหรือประเด็นที่สามารถนำมากำหนดเป็นปัญหาเพื่อการศึกษาและค้นหาคำตอบได้ การกำหนดปัญหานี้ ผู้สอนอาจช่วยให้ข้อแนะนำหรือร่วมกับผู้เรียนกำหนดปัญหาที่จะศึกษา เมื่อกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้สอนจะแนะนำให้ผู้เรียนตั้งสมมติฐานเพื่อการค้นคว้าหาข้อสรุปต่อไป

การตั้งสมมติฐาน เมื่อผู้เรียนกำหนดปัญหาได้แล้ว ผู้เรียนจะร่วมกันกำหนดขอบเขตของปัญหา และกำหนดแนวทางการศึกษาปัญหา ในที่นี้จะกำหนดเป็นสมมติฐาน ซึ่งเป็นการเดาคำตอบหรือกำหนดแนวทางที่คาดว่าเป็นไปได้ ทั้งนี้ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนอาศัยพื้นฐานจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาตั้งสมมติฐาน สมมติฐานที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการศึกษาได้ตรงประเด็น

2) **ขั้นรวบรวมหลักฐาน** ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีค้นคว้าและบอกแหล่งที่ผู้เรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ เช่น

- แนะนำประเภทของหลักฐาน ได้แก่ หลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นรอง หรือ หลักฐานชั้นที่สาม

- แนะนำวิธีการค้นคว้าข้อมูลหรือหลักฐานในห้องสมุด

- แนะนำบรรณานุกรมเกี่ยวกับเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ บทความ

- แนะนำการค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา

หลักฐานหรือข้อมูลบางอย่าง ครูผู้สอนอาจเตรียมมาให้ผู้เรียนเพื่อประกอบการเรียนและค้นคว้า โดยรวบรวมไว้ในห้องสมุดหรือมุมหนังสือภายในห้องเรียน เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าของนักเรียน

เมื่อผู้เรียนได้สำรวจเอกสารและหลักฐานแล้ว ต่อไปคือ การรวบรวมและคัดเลือกหลักฐาน ผู้เรียนจะทำการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลและหลักฐานว่า หลักฐานหรือข้อมูลใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา และคัดแยกข้อมูลหรือหลักฐานดังกล่าว ว่าหลักฐานใด เป็นหลักฐานชั้นต้น ชั้นรอง หรือชั้นที่สาม และลำดับความสำคัญของหลักฐานหรือข้อมูลเหล่านั้น

3) **ขั้นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน** เมื่อรวบรวมหลักฐานได้มากพอสมควรแล้ว ผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลและหลักฐานนั้น ๆ มาวิเคราะห์และประเมินคุณค่า

ในขั้นนี้ผู้สอนต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์และการประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน โดยใช้ “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งประกอบด้วยการวิพากษ์ภายนอกและการวิพากษ์ภายใน

การวิพากษ์ภายนอก มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบข้อมูลหรือตัวหลักฐานว่ามีความถูกต้องหรือข้อบกพร่องของหลักฐานที่จะนำมาใช้หรือไม่ ทั้งนี้อาจพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ เช่น

- ก. อายุของหลักฐาน
- ข. สภาพแวดล้อมที่หลักฐานนั้นถูกสร้างหรือเขียนขึ้น
- ค. ผู้สร้างหรือผู้เขียนหลักฐาน
- ง. จุดประสงค์ของการสร้างหลักฐานนั้น
- จ. สภาพเดิมหรือรูปเดิมของหลักฐานนั้น

ส่วนการวิพากษ์ภายใน คือ การศึกษาถึงความน่าเชื่อถือของเอกสารหรือหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด เช่น พิจารณาแยกแยะสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน เป็นต้น

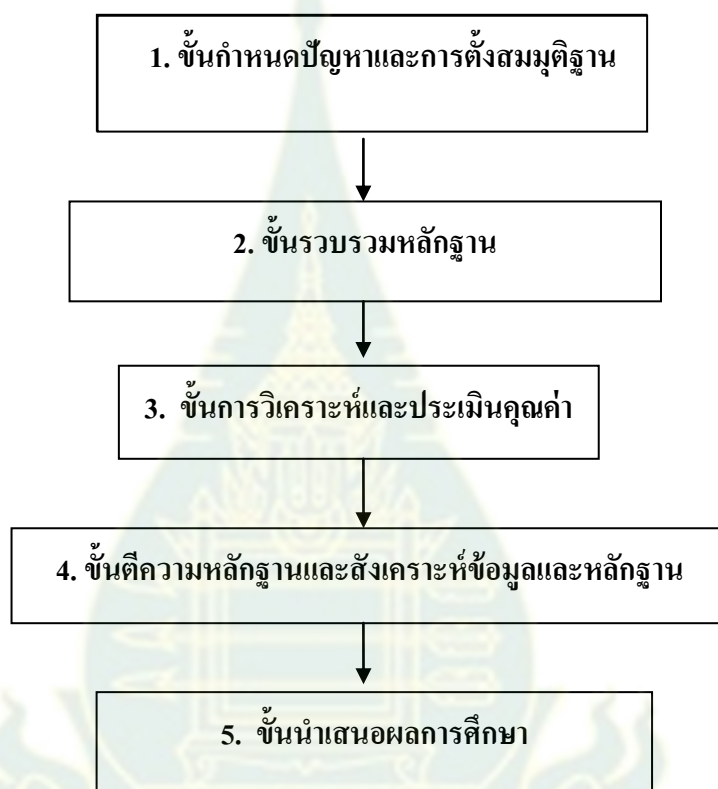
4) **ขั้นตีความหลักฐานและสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน** เมื่อหลักฐานหรือข้อมูลได้มีการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนตีความหลักฐานหรือข้อมูล แล้วทำการสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น การสังเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องพยายามเรียบเรียงความคิดของตนเอง โดยอาศัยข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์ ในขั้นตอนนี้หากพบข้อค้นพบใหม่ ๆ ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปศึกษาหลักฐานหรือข้อมูลเพิ่มเติมได้ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ เมื่อสังเคราะห์แล้ว ผู้เรียนจะเรียบเรียงเนื้อหาใหม่ในลักษณะการอธิบายโดยมีความคิดเห็นของผู้ศึกษาประกอบ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวคิดเข้าด้วยกัน ในขั้นตอนนี้คาดว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

5) **ขั้นนำเสนอผลการศึกษา** ขั้นนำเสนอผลการศึกษา นับเป็นขั้นตอนสำคัญของวิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นขั้นของการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านมาการค้นคว้าและสังเคราะห์มาแล้ว มาเรียบเรียงเป็นความรู้และแนวคิดสำคัญ การนำเสนอเนื้อหาในขั้นนี้ ผู้เรียนสามารถเสนอเนื้อหาได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำเป็นรายงาน การเขียนเป็นบทความ การบรรยาย อภิปราย สัมมนา หรือเสนอในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้เรียนต้องเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจ และมีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ

วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์นี้ นับว่าเป็นวิธีสอนที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลจากการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และอาจได้องค์ความรู้ใหม่

วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ จะทำให้ผู้เรียนเรียนประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ และเกิดทัศนคติใหม่ว่า วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเหตุและผล และมีคุณค่าอย่างแท้จริง

จากขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ แสดงได้ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

2.2 วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-38 ถึง 5-42) วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาประวัติศาสตร์ข้อหนึ่งคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล วิธีสอนที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าว คือการสอนโดยการแก้ปัญหา ผู้สอนสามารถเสนอเนื้อหาหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ แทนที่จะใช้วิธีการบรรยายหรืออธิบายเหตุการณ์ เรื่องราวในอดีตให้นักเรียนรับฟังอย่างเดียว ผู้สอนอาจกำหนดเป็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ แล้วลองให้นักเรียนแก้ปัญหา นั้น ๆ การจะแก้ปัญหาได้ นักเรียนต้องค้นคว้า หาข้อมูล และใช้ทักษะ

การคิด การตัดสินใจในการแก้ปัญหา ดังนั้นวิธีสอนโดยการแก้ปัญหาจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

วิธีการสอนแบบการแก้ปัญหา เป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่มีมุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบหรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอในรูปของคำถาม หรือปัญหาที่น่าสนใจ แล้วให้ผู้เรียนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการสอนดังกล่าวได้ใช้ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ขั้นการกำหนดปัญหาจนถึงขั้นการสรุปผล การสอนโดยการแก้ปัญหามีสามารถนำไปใช้กับทุกกลุ่มสาระวิชา ตลอดจนนำไปใช้กับการจัดกิจกรรมทั้งกลุ่มและเป็นรายบุคคล โดยขั้นตอนของวิธีสอนโดยการแก้ปัญหามีดังนี้

1. การกำหนดปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา ผู้สอนหรือผู้เรียน อาจร่วมกันหยิบยกปัญหาหรือประเด็นที่น่าสนใจมาเสนอต่อกลุ่มผู้เรียน ปัญหาทางประวัติศาสตร์มีอยู่หลายปัญหาที่น่าสนใจเหมาะที่จะนำมาศึกษา โดยอาจนำมาจากแหล่งต่าง ๆ เป็นต้นว่า

1) จากความสนใจของผู้เรียนเอง ผู้เรียนอาจมีข้อข้องใจจากการเรียน ประวัติศาสตร์ในบางประเด็นก็อาจนำมาถามผู้สอนในชั้นเรียน ถ้าผู้สอนเห็นว่าข้อสงสัยนั้นเป็นปัญหาที่น่าสนใจสำหรับผู้เรียนในชั้นเป็นส่วนมาก ผู้สอนก็อาจนำมาตั้งเป็นประเด็นหรือปัญหาเพื่อการเรียนการสอนต่อไปได้ แต่ทั้งนี้ ผู้สอนต้องมั่นใจว่า ปัญหาที่ผู้เรียนบางคนหยิบยกขึ้นมาจะเป็นปัญหาที่ผู้เรียนอื่น ๆ สนใจและเป็นปัญหาที่มีคุณค่าในการเรียนการสอนด้วย

2) ปัญหาที่นำมาจากบทเรียน ปัญหาดังกล่าวผู้สอนอาจเป็นผู้กำหนดขึ้นมาเอง โดยพิจารณาจากบทเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ว่ามีปัญหาใดน่าสนใจ และวางแผนบทเรียนว่าเนื้อหาตอนใดเหมาะสมจะกำหนดเป็นปัญหาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้

3) ปัญหาเกี่ยวกับสังคม อาจเป็นปัญหาที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หรือเป็นปัญหาที่พบเห็นในสภาพแวดล้อมของตัวผู้เรียนและผู้สอนเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจโยงไปสู่การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ผู้สอนอาจหยิบยกนำมาเป็นปัญหาในการศึกษาต่อไปได้

4) ปัญหาที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยผู้เรียนหยิบยกปัญหาต่างๆ มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนร่วมชั้น แล้วใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

5) ปัญหาที่ผู้สอนกำหนดขึ้นมาเอง ปัญหาดังกล่าวอยู่ที่วินิจฉัยของผู้สอนเองว่ามีปัญหาทางประวัติศาสตร์อะไรที่น่าสนใจและให้คุณค่าต่อการเรียนการสอน

สำหรับการกำหนดปัญหานั้น สิ่งที่ผู้สอนควรคำนึงถึงคือ

ก. ปัญหานั้นเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนหรือไม่ ผู้สอนก็ต้องวินิจฉัยเองว่าปัญหาที่จะนำมาเสนอหรือนำมาเรียนนั้นเป็นปัญหาที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียนหรือไม่ เช่น ถ้าปัญหาที่ยากเกินไป ก็ไม่ควรนำมาใช้สอนเด็กเล็ก เพราะประสบการณ์ของผู้เรียนไม่เพียงพอ ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้

ข. ปัญหานั้นครอบคลุมหรือมีขอบเขตของมโนมติกมากเพียงใด ปัญหาที่นำมาเสนอต้องกะทัดรัดไม่ครอบคลุมหลายๆ ประเด็นจนจับไม่ได้ว่า ปัญหาที่ต้องการจะให้เรียนรู้เป็นอย่างไร

ค. ปัญหาต้องสอดคล้องกับระยะเวลาที่เรียน กล่าวคือ ถ้าบทเรียนนั้นกำหนดให้เรียนประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง ถ้าผู้สอนนำเอาปัญหามาให้ผู้เรียนเรียนแล้ว ผู้สอนต้องคำนึงว่าประเด็นของปัญหาที่จะอภิปรายหรือแก้ปัญหานั้น เพียงพอหรือไม่กับเวลา เพราะถ้าปัญหานั้นกว้างหรือครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จะให้เรียนมากเกินไปแล้ว การเรียนการสอนนั้นจะเสียเวลามาก

เมื่อกำหนดปัญหาที่จะเรียนได้แล้วขั้นต่อไป ก็คือการทำ ความเข้าใจในปัญหานั้น นั่นคือการวิเคราะห์ปัญหานั้นเอง ข้อบกพร่องของการสอนแบบการแก้ปัญหาก็คือ ผู้เรียนทั้งกลุ่มอาจเข้าใจในปัญหาไม่ตรงกัน ข้อบกพร่องดังกล่าวอาจทำให้การเรียนการสอนหมดคุณค่าไป รวมทั้งเป็นการเสียเวลาด้วย ดังนั้น สิ่งที่ผู้สอนพึงกระทำก็คือ

ก. กำหนดขอบเขตของปัญหา ปัญหาที่หยาบขมมานั้นควรกำหนดว่าจะให้มีขอบข่ายมากเพียงไร จะเป็นประเด็นใดบ้างซึ่งจะต้องกำหนดให้ชัดเจนลงไป

ข. ต้องการคำตอบอะไรบ้าง ทั้งผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันคิดและกำหนดลง

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาจนกระจ่างชัดแล้ว ขั้นต่อไปก็คือการตั้งสมมติฐาน

2. การตั้งสมมติฐาน ผู้เรียนพยายามใช้ความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนมโนมติก หลักการ ที่เกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ ที่ได้เรียนมาแล้วมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มว่าสาเหตุของปัญหานั้น เกิดจากอะไร เป็นการทำนายแล้วให้คำตอบมาก่อน แล้วจึงหาทางพิสูจน์ว่า คำตอบที่คิดกันขึ้นมา นั้นมีความถูกต้องอย่างไร

3. การเก็บและการรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้มีความถูกต้องประการใด ผู้แก้ปัญหานั้นจะต้องเก็บข้อมูลเองซึ่งข้อมูลก็มาจากแหล่งต่าง ๆ เป็นต้นว่า

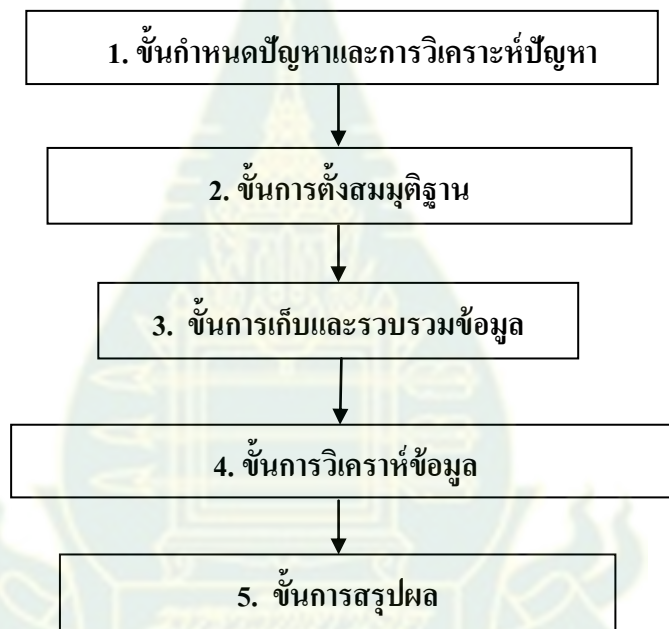
- จากห้องสมุด
- จากการสัมภาษณ์
- จากตำราเรียน
- จากการสังเกต
- จากงานวิจัย
- จากการทัศนศึกษา
- จากสถิติต่าง ๆ

เมื่อได้ข้อมูลอันเป็นที่ประจักษ์แล้ว ก็รวบรวมข้อมูลเหล่านั้นเป็นหมวดหมู่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่รวบรวมมาแล้ว ผู้เรียนก็นำข้อมูลนั้น ๆ มาพิจารณาว่า น่าเชื่อถือหรือไม่ประการใด เพื่อนำข้อมูลนั้น ๆ ไปพิสูจน์ข้อสมมติฐานอีกทีหนึ่ง

5. การสรุปผล จากข้อมูลที่วิเคราะห์แล้ว ผู้เรียนก็นำมาแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ แล้วตั้งเป็น กฎเกณฑ์หรือหลักการต่อไป

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหานั้น เป็นวิธีการสอนที่น่าสนใจมาก เพราะมุ่งที่ตัวผู้เรียนให้เป็นผู้แก้ปัญหา ดังนั้น ผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญมากที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการ แก้ปัญหา จากขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา แสดงได้ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา

2.3 วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีสอนที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน แบงส์ (Banks, 1977 : 221 - 222) กล่าวว่า การสอนประวัติศาสตร์ควรเป็น วิธีการสืบสวนสอบสวนมากกว่าวิธีการใด ๆ วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนนับเป็นหัวใจของการเรียน การสอนสังคมศึกษา โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยการค้นคว้าคำตอบจากข้อมูล ต่าง ๆ แล้วสรุปเพื่อตอบคำถามหรือข้อสงสัย

นักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหลายท่าน ได้เสนอรูปแบบหรือขั้นตอนการสอนด้วยวิธีการสืบสวนสอบสวนไว้หลายรูปแบบ เป็นต้นว่า

เฟนตัน (Edwin Fenton อ่างในสิริวรรณ ศรีพหล 2549) ได้เสนอรูปแบบของการสอนแบบสืบสวนสอบสวน โดยแบ่งเป็น 6 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

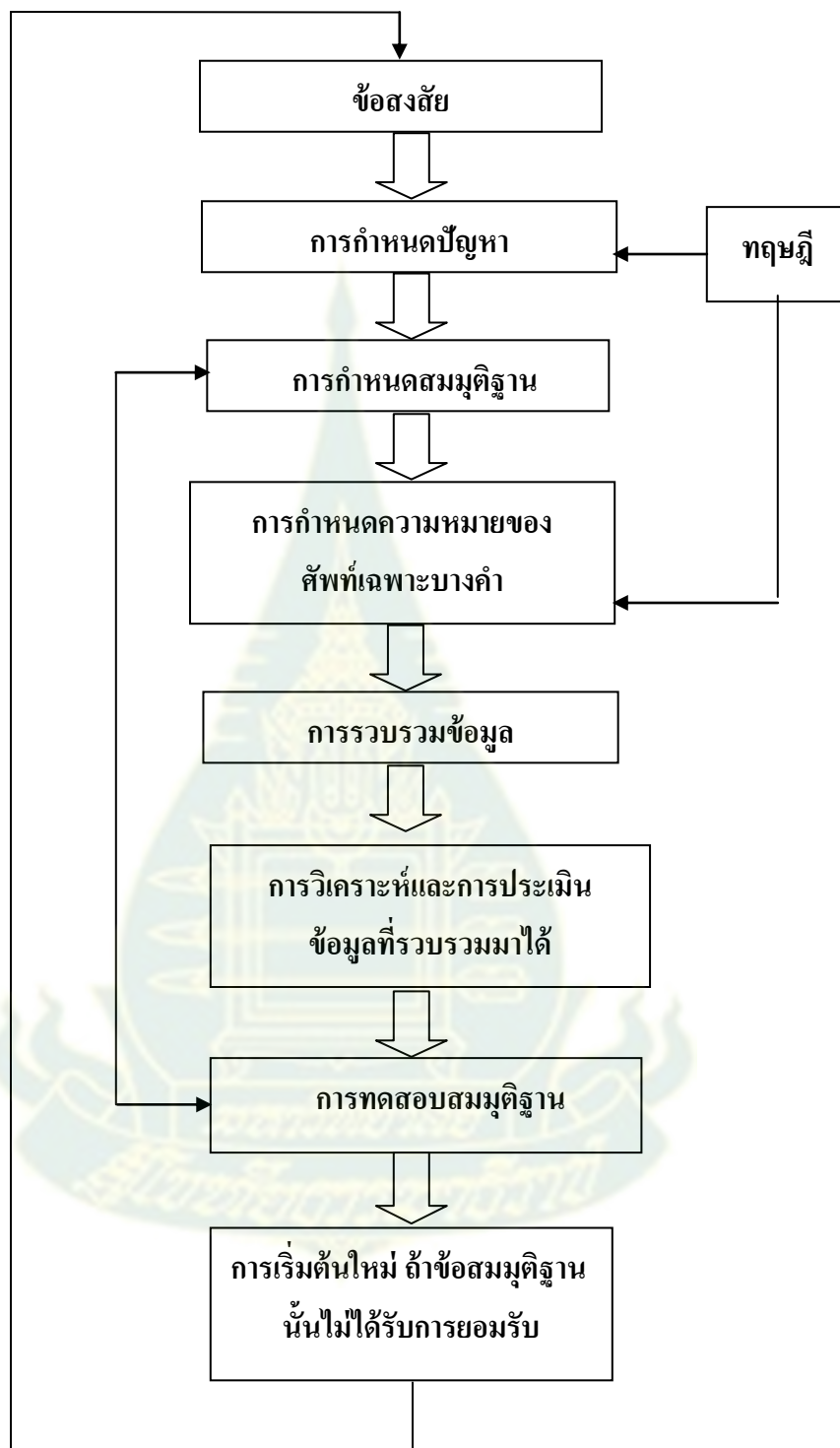
- 1) การกำหนดปัญหา โดยพิจารณาจากข้อมูล
- 2) การกำหนดสมมุติฐาน เพื่อเป็นแนวทางแห่งการพิสูจน์คำตอบ
- 3) การพิจารณาข้อสมมุติฐานที่กำหนดไว้ ว่ามีความถูกต้องสมเหตุสมผลเพียงใด
- 4) การรวบรวมข้อมูลโดยการกำหนดว่าข้อมูลใดที่จำเป็น สำหรับการพิสูจน์

สมมุติฐานละลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

5) การวิเคราะห์ ประเมิน และแปลความข้อมูล โดยพิจารณาว่าข้อมูลนั้นๆ มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะตอบหรือไม่ ข้อมูลเหล่านั้นมีความทันสมัย และน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด การทดสอบข้อสมมุติฐานจากข้อมูลที่ได้ มาทดสอบข้อสมมุติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ แล้วสรุปคำตอบในลักษณะที่เป็นหลักการทั่วไป

แบงส์ (James A. Banks) ได้ให้รูปแบบการสืบสวนสอบสวนที่จะใช้ในการเรียนการสอนซึ่งอาจสรุปเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับดัง แผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แผนภูมิแสดงขั้นตอนของวิธีสอน โดยการสืบสวนสอบสวน

โดยสรุป ขั้นตอนของการนำกระบวนการสืบสวนสอบสวนมาใช้เพื่อดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียน มีอยู่ 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1) **ขั้นการสังเกต การกำหนดปัญหา และการตั้งสมมติฐาน** ผู้สอนพยายามจัดสถานการณ์หรือเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสังเกต และความสงสัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้น ๆ เพื่อนำไปสู่ปัญหาที่จะศึกษา บทบาทของผู้สอนในขั้นนี้คือ จะต้องวางแผนการเรียนการสอนเสียก่อนว่า จะทำอะไรจริงจะเสนอเหตุการณ์ที่น่าสนใจ หรือจัดสถานการณ์อย่างไรจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

เมื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย จนผู้เรียนเกิดความต้องการในการหาคำตอบเพื่อจัดความสงสัยแล้ว ในขั้นต่อไป ก็คือการกำหนดปัญหา โดยผู้เรียนกับผู้สอนร่วมกันกำหนดปัญหาจากข้อสงสัยนั้น ๆ จากนั้น ผู้สอนควรนำผู้เรียนไปสู่การกำหนดสมมติฐาน โดยอาจถามว่าปัญหานั้น ผู้เรียนคิดว่าจะมีคำตอบ ข้อสรุป หรือคำอธิบายอย่างไร เท่ากับเป็นการท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด ก่อนที่จะไปค้นหาข้อมูลเพื่อมาตอบคำถาม การตั้งสมมติฐานนี้จะเป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ เพื่อนำไปสู่การรวบรวมข้อมูลต่อไป

2) **ขั้นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูล** เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ ผู้เรียนจะต้องมีการค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูล และประเมินข้อมูล การรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้สอนอาจเสนอแนะให้ผู้เรียนค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ในห้องสมุด หรือเป็นวัสดุสารที่ครูจัดหามาให้ หรือผู้สอนอาจจัดกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เสริมก็ได้ เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายแบบระดมพลังสมอง การทบทวนเนื้อหาสาระ มโนคติ และหลักการที่ได้ศึกษาไปแล้ว หรืออาจให้ผู้เรียนไปสังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์ ทดลอง ทศนศึกษา เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ควรจัดให้สอดคล้องกับประเภทของข้อมูลที่ต้องการนำมาศึกษา แต่โดยทั่วไปผู้สอนควรเน้นที่กระบวนการแสวงหาความรู้ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนจะได้คุ้นเคยกับวิธีการศึกษด้วยตนเอง

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว นำมาวิเคราะห์และประเมินว่าข้อมูลเหล่านั้น เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการศึกษามากน้อยเพียงใด มีความถูกต้อง เทียบตรง น่าเชื่อถือหรือไม่

3) **ขั้นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานและการสรุป** เมื่อได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะศึกษาได้แล้ว ก็นำข้อมูลนั้น ๆ มาประมวลเพื่ออธิบายข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งข้อมูลเหล่านั้น อาจเป็นข้อสนับสนุนว่าสมมติฐานที่กำหนดไว้นั้นถูกต้อง หรืออาจปฏิเสธข้อสมมติฐานก็ได้ จากผลการพิสูจน์ข้อสมมติฐานนั้น ผู้สอนควรให้ผู้เรียนสรุปผลว่า ปัญหาที่ศึกษานั้นมีคำตอบหรือข้อสรุปอย่างไร การ

สรุปผลอาจกระทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเสนอผลต่อกลุ่ม การเสนอในลักษณะของการรายงาน เป็นต้น

4) **ขั้นการนำไปใช้** เมื่อผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบและคำตอบเพื่อตอบปัญหาที่กำหนดไว้แล้ว ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นำเอาผลสรุปหรือแนวคิดจากการศึกษาปัญหานั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือใช้อธิบายในเหตุการณ์หรือสภาพการณ์อื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีกระบวนการทางการคิดที่กว้างขึ้น จากขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน แสดงได้ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

2.4 วิธีสอนโดยการอภิปราย (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-27 ถึง 5-38) วิธีสอนโดยการอภิปรายเป็นอีกวิธีสอนหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ การให้ผู้เรียนรู้จักอภิปรายเหตุการณ์ เรื่องราว หรือการกระทำของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ เป็นการฝึกทักษะการคิดให้เกิดแก่ผู้เรียน และยังได้ทราบความรู้สึกทัศนคติ ของผู้เรียนที่มีต่อเรื่องราวของประวัติศาสตร์ของผู้เรียนอีกด้วย

วิธีสอนโดยการอภิปรายมีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการอภิปราย** การเตรียมการคือ การวางแผนการเรียนการสอนนั่นเอง ซึ่งจะต้องเตรียมการในหลายๆ เรื่องด้วยกัน คือ หัวข้อและรูปแบบของการอภิปราย ผู้สอน ผู้เรียน หรือผู้อภิปราย อุปกรณ์การสอน (ถ้ามี) รวมทั้งการจัดห้องเรียนที่ส่งเสริมให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพ

1) หัวข้อและรูปแบบของการอภิปราย ผู้สอนและผู้เรียนอาจร่วมกันจำแนกหัวเรื่อง หรือปัญหาที่จะทำการอภิปราย ทั้งนี้หัวเรื่องหรือปัญหาในการอภิปรายควรเกี่ยวข้องกับบทเรียนที่จะเรียน และมีวัตถุประสงค์ระบุชัดเจนแน่นอน ส่วนรูปแบบของการอภิปรายนั้นก็ขึ้นอยู่กับหัวข้อ และวัตถุประสงค์ของบทเรียนซึ่งผู้สอนอาจให้ผู้เรียนร่วมกันตัดสินใจใช้รูปแบบการอภิปรายรูปแบบใด

2) ผู้สอน ผู้สอนในฐานะเป็นผู้ที่จะทำให้การอภิปรายสำเร็จ จะมีบทบาทอย่างมาก กล่าวคือ เป็นผู้กำหนดหัวข้อในการอภิปราย รูปแบบ รวมทั้งวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติระหว่างบทเรียน รายละเอียดเหล่านี้ ผู้สอนต้องมีการวางแผนล่วงหน้า และแจ้งให้ผู้เรียนทราบก่อนดำเนินการอภิปราย รวมทั้งการแบ่งกลุ่มด้วย

3) ผู้เรียน การอภิปรายจะมีคุณค่าและให้ประโยชน์แก่ผู้เรียน ถ้าผู้เรียนมีการเตรียมตัว หลังจากที่ผู้สอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและบอกหัวข้อการอภิปรายล่วงหน้าแล้ว ผู้เรียนจะเตรียมเนื้อหา ประสพการณ์ก่อนการดำเนินการอภิปราย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมาก

4) การจัดห้องเรียนและอุปกรณ์การสอน ในการสอนด้วยวิธีอภิปรายนั้น การจัดบรรยากาศของห้องเรียนรวมทั้งการใช้อุปกรณ์การสอน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอน ลุล่วงไปด้วยดี การจัดห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนแบบอภิปรายนั้นจัดได้หลายรูปแบบ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการอภิปรายว่าเป็นแบบใด ถ้าเป็นการอภิปรายกลุ่มย่อยก็จัดเป็นกลุ่มๆ แล้วมีที่สำหรับให้ประธานแต่ละกลุ่มรายงานด้วย

ถ้ากรณีมีสื่อการสอนประกอบ ก่อนการอภิปรายอาจมีการเสนอปัญหาหรือหัวข้อที่จะอภิปรายโดยการฉายภาพยนตร์ สไลด์ ฯลฯ ซึ่งแล้วแต่การวางแผนการสอน หรือหลังการอภิปราย อาจมีการสรุปของแต่ละกลุ่ม โดยอาจต้องใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะก็แล้วแต่ผู้สอนและผู้เรียนจะวางแผนร่วมกัน

2. **ขั้นดำเนินการอภิปราย** ผู้สอนในฐานะที่จะควบคุมให้การอภิปรายเป็นไปด้วยดีนั้นมีบทบาทในขั้นนี้อยู่หลายประการกล่าวคือ

1) บอกหัวข้อหรือปัญหาที่จะทำการอภิปรายให้ชัดเจนอีกครั้ง แม้ว่าอาจจะบอกมาแล้วก็ตาม รวมทั้งต้องระบุวัตถุประสงค์ของการอภิปรายด้วย เพื่อให้ผู้เรียนทราบทิศทางของบทเรียน

2) บอกเงื่อนไขหลักเกณฑ์ในการอภิปราย เป็นต้นว่า ระยะเวลา วิธีการอภิปราย กิจกรรม การเรียนการสอนของผู้อภิปราย เช่น การฟัง การเสนอ การถาม การบันทึก การสรุป เป็นต้น นอกจากนี้เงื่อนไขต่างๆ ไปแล้ว ผู้สอนควรย้ำเรื่องความมีใจเป็นนักประชาธิปไตยด้วย เช่น การรับฟังผู้อื่น การเคารพมติของส่วนรวม เป็นต้น

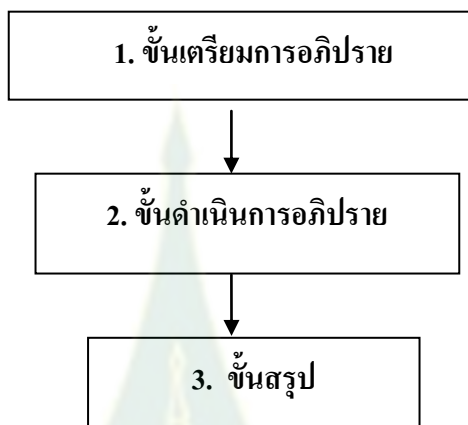
3) เมื่อบอกหัวข้อและเงื่อนไขของการอภิปรายแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือขึ้นดำเนินการอภิปราย ถ้ากลุ่มยังไม่รู้จักสมาชิกด้วยกัน ควรมีการแนะนำสมาชิกของกลุ่ม อาจเป็นประธานที่จะทำหน้าที่นี้แล้วจึงเริ่มอภิปราย

4) กิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างการอภิปราย ผู้เรียนมีหน้าที่อภิปรายตามหัวข้อและเนื้อหาที่เตรียมมาโดยดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้ การอภิปรายควรอยู่ในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ทั้งนี้ผู้สอนมีส่วนช่วยได้มาก คือการคอยช่วยเหลือแก้ไขให้การอภิปรายดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ แต่ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงหรือร่วมอภิปรายจนเกินไปจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเกรงใจ ไม่กล้าพูดไม่กล้าเสนอความเห็น ควรทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ หรือคอยกระตุ้นให้ผู้อภิปรายเสนอความเห็นอย่างทั่วถึงเท่านั้น

5) ระหว่างที่การอภิปรายดำเนินอยู่ กิจกรรมการฟัง การพูด และการถาม ควรเป็นกิจกรรมสำคัญ ควรชี้แนะให้ผู้อภิปรายหรือผู้เรียนรู้จักฟังผู้อื่น กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น หรือซักถามถ้าเกิดความสงสัยในคำอภิปรายของกลุ่มสมาชิก เพื่อให้ความคิดเห็นในกลุ่มกระจ่างมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องฝึกฝนผู้เรียนให้มีความชำนาญ

3. ขั้นสรุป ขั้นสรุปถือว่าสำคัญมาก เพราะระหว่างการดำเนินการอภิปราย ผู้อภิปรายต่างก็เสนอความคิดเห็นต่างๆ กัน เนื้อหาที่เสนอกว้างขวางออกไปตามทรรศนะของผู้เสนอ เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงจึงควรมีการสรุป กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมความคิด แต่ละกลุ่มจะต้องมีข้อสรุปโดยให้ประธานของกลุ่มออกมารายงานผล เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละกลุ่ม และสุดท้ายผู้สอนอาจสรุปอีกครั้งเพื่อเน้นความคิดหลัก

จากขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนโดยการอภิปราย แสดงได้ดังภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 ขั้นตอนการสอนโดยใช้วิธีสอนโดยการอภิปราย

2.5 วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-53 ถึง 5-59) วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ เป็นวิธีสอนที่มีผู้นิยมใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ การเรียนเรื่องราวในอดีตโดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เป็นความขัดแย้ง ผู้สอนสามารถให้ผู้เรียนลองสวมบทบาทและแสดงบทบาทสมมติเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ตามเนื้อหาเหตุการณ์ที่เรียน แล้วให้ผู้เรียนที่สวมบทบาทนั้นๆ ลองแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติในเหตุการณ์นั้น เช่น ลองให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นผู้นำของประเทศ กลุ่มและประเทศเพื่อนบ้าน ที่จะต้องตัดสินใจหรือหาข้อยุติด้วยสันติวิธีหรือนำไปสู่สงคราม เป็นต้น การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติจะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความรู้สึกของบุคคลที่ตนสวมบทบาท ตลอดจนเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ และยังเป็นประโยชน์แก่นักเรียนในการฝึกวิเคราะห์วิจารณ์หาข้อยุติด้วยสันติวิธี นอกจากนั้น ยังช่วยให้บรรยากาศของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์สนุกสนาน น่าสนใจ ชวนติดตาม และมีชีวิตชีวา เป็นการช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ที่ผู้สอนมักสอนแต่เนื้อหาและรายละเอียดของเหตุการณ์ที่ต้องจดจำอย่างเดียว

วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นวิธีสอนที่ครูผู้สอนควรนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อีกวิธีหนึ่ง

ขั้นตอนของวิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะนำมาสู่การแสดง การกำหนดเหตุการณ์หรือปัญหาควรเลือกปัญหาที่ไม่ซับซ้อนมากนัก และควรเกี่ยวข้องกับเฉพาะประเด็นหรือวัตถุประสงค์เดียวกันเท่านั้น การกำหนดเหตุการณ์ที่ซับซ้อนและการมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ ข้อจะไม่เกิดประโยชน์อะไร

การกำหนดปัญหาหรือประเด็นนั้น ผู้สอนเป็นผู้กำหนดส่วนใหญ่ ผู้สอนจึงควรเข้าใจเหตุการณ์ที่จะนำมาแสดงอย่างชัดเจนพอสมควร ส่วนข้อสรุปนั้นอาจไม่จำเป็น เพราะข้อสรุปหรือตอนจบของเรื่องเป็นเรื่องของผู้แสดงว่าจะแสดงออกอย่างไร

เมื่อได้ปัญหาแล้ว ครูก็จะนำปัญหานั้นมาเสนอให้แก่ผู้เรียน อาจใช้วิธีเล่าเหตุการณ์หรือปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเอง หรืออาจฉายภาพยนตร์ หรือการแสดงรูปภาพประกอบการเล่าเรื่องราวในหน้าที่ของผู้สอนในขั้นนี้จะต้องทำให้ประเด็นที่เสนอมานั้นกระฉับกระเฉง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและต้องเป็นความเข้าใจที่ร่วมกันทั้งกลุ่มด้วย

เมื่อเข้าใจเหตุการณ์และปัญหาที่จะศึกษาตรงกันแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนจะช่วยกันตีความในเรื่องราวนั้น คือ เพิ่มรายละเอียดของเหตุการณ์ รวมทั้งสำรวจว่าจะอะไรคือปัญหาของเรื่อง จากนั้นจะช่วยกันทำนายว่าเหตุการณ์นั้น ๆ น่าจะสิ้นสุดลงอย่างไร โดยผู้สอนจะถามคำถามเพื่อเป็นการท้าทายให้ผู้เรียนสนใจติดตามเหตุการณ์ว่าจะสิ้นสุดลงในรูปแบบใด เป็นการกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจต่อบทบทเรียนนั่นเอง

ขั้นที่ 2 เลือกผู้แสดง เมื่อเข้าใจเหตุการณ์และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ตลอดจนบทบาทของบุคคลในเหตุการณ์นั้นแล้ว ก็จะมาถึงขั้นตอนการเลือกผู้แสดง ผู้สอนและผู้เรียนอาจร่วมกันเลือกผู้แสดงว่าใครควรแสดงบทบาทใด อาจให้ผู้เรียนอาสาสมัครเองก็ได้ หรือบางครั้งอาจมีเงื่อนไขในการเลือกผู้แสดงเพื่อความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องแล้วแต่ผู้สอนจะวินิจฉัยเองว่าจะใครควรหรือไม่ควร

ขั้นที่ 3 จัดฉากและกำหนดขอบเขตของบทบาท การแสดงบทบาทสมมุติต้องการฉากเพียงเล็กน้อย ส่วนบทนั้นจะไม่มีเตรียมบทสนทนาอย่างเป็นทางการ บทบาทนั้นถือเป็นความอิสระของผู้แสดงที่จะแสดงอะไรก็ได้ตามที่เขาคิดว่าบุคคลในเหตุการณ์นั้น ๆ ควรแสดงอย่างไร

ขั้นที่ 4 เตรียมผู้สังเกตการณ์ ดังได้กล่าวแล้วว่า การแสดงบทบาทสมมุตินั้น ผู้เรียนจะถูกแบ่งเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่เป็นผู้แสดงและฝ่ายที่เป็นผู้ชม การเตรียมผู้สังเกตการณ์ของผู้ชมนั้น ผู้สอนจะต้องมอบหมายกิจกรรมระหว่างการชมบทบาทสมมุติแก่ผู้สังเกตการณ์ด้วย เพื่อให้ชมบทบาทสมมุติมีเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มิได้เพียงแต่ชมเฉย ๆ

ขั้นที่ 5 แสดง เมื่อเตรียมการพร้อมแล้ว ผู้แสดงทุกคนแสดงตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย โดยการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกของตนออกมาอย่างเต็มที่ เหมือนเช่นตนเองอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริง ๆ การแสดงอารมณ์ ทัศนคติ การตัดสินใจ และอื่น ๆ อย่างจริงจังของผู้แสดง จะทำให้การเรียนรู้ได้ผลดี เพราะทั้งผู้แสดงและผู้ชมจะเข้าใจเหตุการณ์และการแสดงออกของบุคคลในเหตุการณ์มากขึ้น

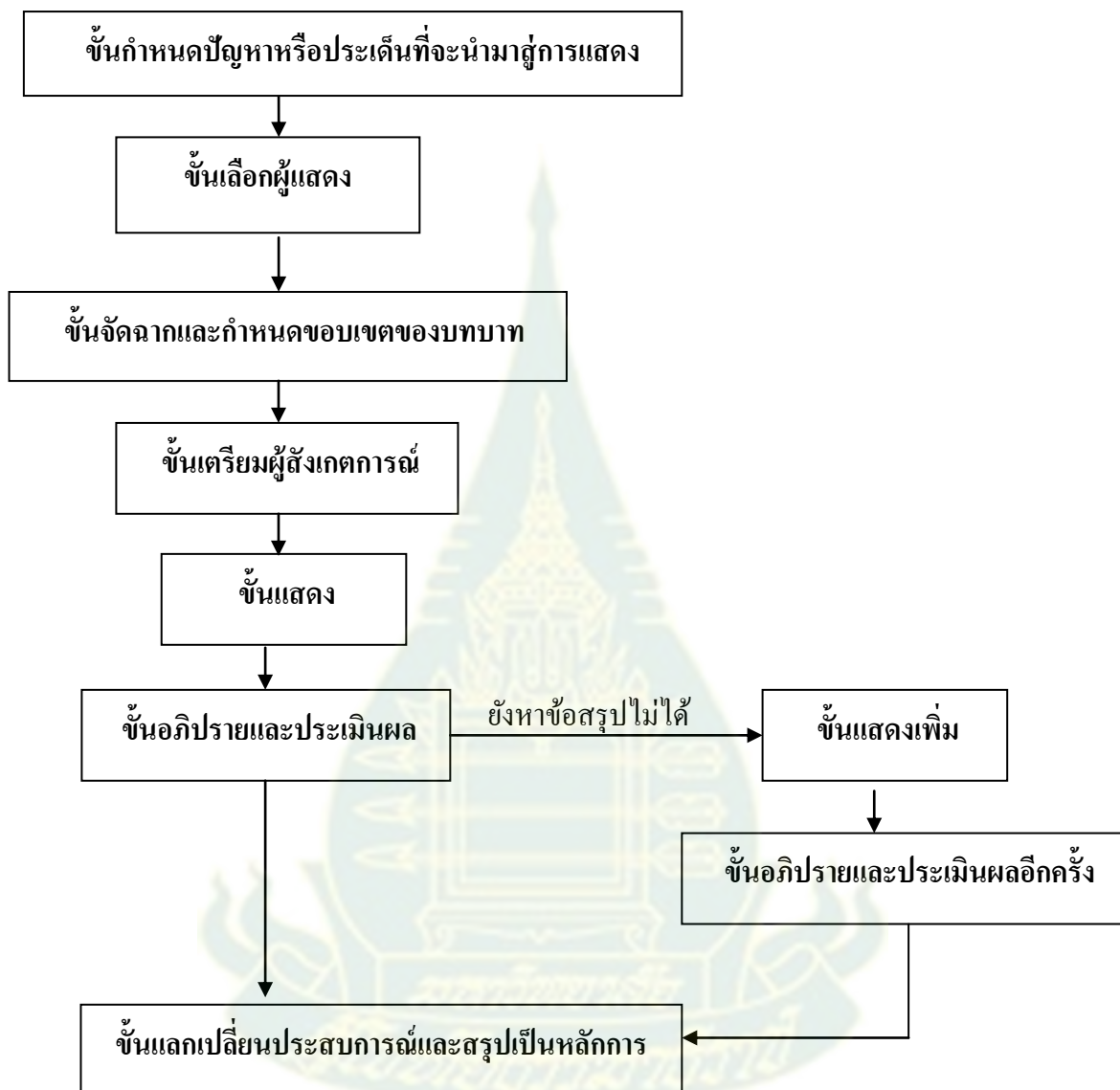
ขั้นที่ 6 อภิปรายและการประเมินผล ถ้าปัญหาหรือเหตุการณ์ที่หยิบยกขึ้นมาแสดงเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ตลอดจนผู้แสดงและผู้ชมก็เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถและมีอารมณ์ร่วมในเหตุการณ์แล้วนั้น การอภิปรายจะได้ผลมาก โดยการอภิปรายส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย อาจแบ่งกลุ่มโดยให้ผู้แสดงทั้งหมดอยู่กลุ่มเดียวกันและผู้สังเกตการณ์อาจมีอีก 1 – 3 กลุ่ม หรืออาจแบ่งโดยให้ทุกกลุ่มมีทั้งผู้แสดง และผู้สังเกตการณ์แต่จะมีทั้งหมดกี่กลุ่มแล้วแต่ความเหมาะสม แล้วอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น และแสดงความคิดเห็นต่อบทบาทที่ผู้แสดงแสดงจบไปแล้ว อาจมีทั้งเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของผู้อภิปราย ผู้แสดงก็มีโอกาสที่จะแสดงเหตุผล ทัศนคติของตนก็ได้ว่า ทำไมจึงแสดงบทบาทหรือความรู้สึกเช่นนั้น การอภิปรายจะช่วยให้เกิดความคิดกว้างไกลขึ้น

ขั้นที่ 7 แสดงเพิ่มเติม ควรจะมีการแสดงเพิ่มเติมเพื่อให้เหตุการณ์นั้นมีทางออก นอกเหนือจากที่แสดงไปแล้ว เช่น บางครั้งเมื่ออภิปรายจบลง กลุ่มอภิปรายเห็นทางออกของเหตุการณ์นั้น หรือมีวิธีการแก้ปัญหาในแนวใหม่ อาจแสดงเพิ่มเติม เพื่อดูผลว่าจะเกิดอะไรขึ้นถ้าเป็นทางออกใหม่

ขั้นที่ 8 อภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง เมื่อการแสดงเพิ่มจบลง กลุ่มจะอภิปรายและประเมินผลอีกครั้งเกี่ยวกับการแสดงนั้น อาจมีการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการแสดงครั้งแรกและครั้งหลังว่าต่างกันอย่างไร พร้อมกันนั้นก็หาข้อสรุป ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวย่อมเป็นข้อสรุปที่ทุกฝ่ายยอมรับ

ขั้นที่ 9 แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปเป็นหลักการ ในขั้นนี้จะเป็นการสรุปเรื่องราวที่ได้ศึกษาไป โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อาจให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มออกมาสรุปการอภิปรายของกลุ่มตนว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้จะทำให้ผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ มีความคิดกว้างขึ้น จากนั้นจะนำความคิดและข้อสรุปจากการศึกษาไปสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่เป็นจริงอยู่ในสังคมอาจได้เป็นหลักการออกมา ซึ่งเป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั่นเอง

จากขั้นตอนของวิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ แสดงได้ดังภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 ขั้นตอนของวิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ

3.6 วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-64 ถึง 5-68 วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม การให้ผู้เรียนได้เข้าไปในสถานการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ครูจัดเป็นสถานการณ์จำลองขึ้นมา จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะของการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เพื่อแก้ไขสถานการณ์นั้น การจัดสถานการณ์จำลองทำให้ผู้เรียนคิดทบทวนว่าเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นนั้น จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

ขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

การสร้างสถานการณ์จำลองหรือเกมจำลองสถานการณ์นั้น ผู้สอนอาจร่วมกับกลุ่มผู้สอนหรือบางครั้งอาจให้ผู้เรียนร่วมกันสร้างได้ด้วย โดยผู้สอนควรคำนึงถึงคำถามก่อนการสร้างบทเรียนดังนี้

- 1) บทเรียนที่สร้างเป็นสถานการณ์ที่จะสอนให้ประโยชน์อะไรกับผู้เรียน
- 2) บทเรียนที่จะสร้างขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์อย่างไร วัตถุประสงค์นั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนหรือไม่
- 3) สถานการณ์จำลองที่จะสร้างนั้น สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจริงอย่างไรบ้าง
- 4) ผู้เรียนแต่ละคนหรือกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง ความสัมพันธ์นั้นๆ ให้ประโยชน์มากน้อยเพียงใดแก่ผู้เรียน

ในการนำบทเรียนสถานการณ์จำลองหรือเกมจำลองสถานการณ์ไปใช้ในการสอนในห้องเรียน ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

- 1) **ขั้นการแนะนำ** ผู้สอนเสนอหัวข้อที่จะเรียนแก่ผู้เรียน จากนั้นจะให้แนวคิดหรือมโนคติหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีอยู่ในบทเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นความรู้ในเรื่องที่จะเรียนแก่ผู้เรียนเสียก่อน จะทำให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น

ในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่เคยเรียนหรือไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนโดยสถานการณ์จำลองมาก่อน ผู้สอนจะต้องอธิบายเกี่ยวกับลักษณะ คุณค่าวิธีการ กิจกรรมและกติกา เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสถานการณ์จำลองนั้นมีลักษณะอย่างไร

- 2) **ขั้นการเข้าร่วมกิจกรรม** ในขั้นนี้ผู้เรียนจะเริ่มเข้าสู่กิจกรรมสถานการณ์จำลองหรือเกมจำลองสถานการณ์ ผู้สอนจะแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับกติกา บทบาท วิธีการเสียก่อน จากนั้นก็แบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่อร่วมกิจกรรมต่อไป

ผู้เรียนจะเริ่มปฏิบัติกิจกรรมตามที่ระบุไว้ในสถานการณ์จำลองหรือเกมจำลองสถานการณ์โดยมีผู้สอนทำหน้าที่แนะนำ ดูแลให้การปฏิบัติกิจกรรมดำเนินไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ ในระหว่างที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมอยู่นี้ผู้สอนอาจจะสังเกต แล้วบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์สำหรับการแก้ไขพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่พึงประสงค์ต่อไป

3) **ขั้นสรุปกิจกรรม** ขั้นนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้สรุปสิ่งที่เรียนไปแล้ว ผู้สอนอาจช่วยเหลือ ผู้เรียนในการสรุปได้โดยเน้นในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- ก. สรุปเหตุการณ์และความคิดเห็น
- ข. วิเคราะห์กระบวนการ
- ค. เปรียบเทียบบทเรียนจากสถานการณ์จำลองกับโลกแห่งความเป็นจริง
- ง. เชื่อมโยงกิจกรรมที่ปฏิบัติไปแล้วกับเนื้อหาวิชาที่กำลังเรียน
- จ. การประเมินผลบทเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว พร้อมทั้งเสนอแนะการปรับปรุงบทเรียน

ต่อไป

จากขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง แสดงได้ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 ขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

2.7 วิธีสอนโดยการศึกษานอกสถานที่ (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-68 ถึง 5-72) การศึกษานอกสถานที่ เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ได้ศึกษาไปแล้ว หรือที่กำลังศึกษาอยู่ วิธีการสอนนี้มุ่งส่งเสริมหรือขยายความในหลักการ ทฤษฎี เนื้อหาสาระที่ได้เรียนในชั้นเรียน ก่อนไปศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่จะเป็นการไปดูหรือศึกษาในสิ่งที่น่าสนใจ เช่น การไปชมพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ แหล่งวัฒนธรรม สถานที่สำคัญๆ ทางราชการ เป็นต้น การไปศึกษานอกสถานที่นี้จะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้และคุ้นเคยกับสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้นๆ รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นแต่ในห้องเรียนเท่านั้น การเรียนการสอนด้วยการไปศึกษานอกสถานที่จะทำให้ผู้เรียนมีชีวิตชีวาและมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับบุคคลภายนอกโรงเรียน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนความรู้ไปในตัวด้วย

วิธีการสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่ มีหลักการดังนี้

- 1) การวางแผนการศึกษานอกสถานที่เป็นสิ่งจำเป็น เพราะแผนที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการไปศึกษานอกสถานที่ ดังนั้น จึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกับผู้สอนในการวางแผนการไปศึกษา กิจกรรมระหว่างการศึกษา รวมทั้งการประเมินผลหรือการติดตามผลด้วย
- 2) เมื่อมีการวางแผนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนควรกระตุ้นหรือริเริ่มและให้ความร่วมมือเพื่อให้การจัดกิจกรรมนั้นดำเนินไปด้วยดี
- 3) การศึกษานอกสถานที่ควรเน้นในจุดมุ่งหมายเฉพาะ ไม่ใช่จุดมุ่งหมายการเรียนการสอนอย่างกว้าง ๆ

สำหรับขั้นตอนวิธีสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่ มี ดังนี้

1) การกำหนดปัญหาหรือประเด็นที่จะไปศึกษานอกสถานที่ ในขั้นนี้ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเป็นต้นว่า หลังจากเรียนบทนั้น ๆ จบแล้ว ผู้สอนอยากจะทำให้ผู้เรียนได้รับรู้อะไรเพิ่มเติมหรือเพิ่มประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนอะไรบ้าง ผู้สอนจะกำหนดขึ้นมา เพื่อวางแผนจัดการศึกษานอกสถานที่ต่อไป

2) การวางแผนและการเตรียมการ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนได้เช่นกัน ในการวางแผนสิ่งที่จะต้องกำหนด คือ

- วัตถุประสงค์ของการศึกษานอกสถานที่มีอะไรบ้างและวัตถุประสงค์นั้นสอดคล้องกับบทเรียนหรือไม่

- จะไปศึกษานอกสถานที่ที่ใด โดยวิเคราะห์ว่า สถานที่แห่งนั้นจะให้ประโยชน์อย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

- กำหนดวันที่จะไปศึกษา เหมาะสมหรือไม่ สะดวกอย่างไร

- ไปโดยวิธีใด เช่น การใช้พาหนะ เส้นทางที่ไปจะมีอันตรายหรือไม่

- ผู้เรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะไปศึกษาเพียงพอหรือไม่ ถ้ายังไม่มีข้อมูลก็ต้องให้เอกสารหรือบทเรียนเพิ่มเติม

- กิจกรรมระหว่างไปศึกษานอกสถานที่มีอะไรบ้าง

- วิธีการประเมินผลจะทำอย่างไร

3. การไปศึกษานอกสถานที่ มีการดำเนินการ ดังนี้

1) ผู้สอนอาจแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ในกรณีที่น่าผู้เรียนไปเป็นกลุ่มใหญ่ เพราะการไปชมหรือศึกษานอกสถานที่เป็นกลุ่มใหญ่อาจทำให้ผู้เรียนศึกษาได้ไม่เต็มที่ การแบ่งเป็นกลุ่มย่อยและให้มีวิทยากรประจำกลุ่มจะได้ผลมากกว่า เช่น การไปศึกษาศิลปะในวัดไทย อาจมีพระภิกษุ 4 - 5 รูป ช่วยเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม นำชมศิลปะของวัดอย่างใกล้ชิด

2) ระหว่างที่ศึกษาและชมสถานที่ ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม เช่น การจดบันทึก การซักถาม เป็นต้น

3) ระหว่างการศึกษานอกสถานที่ ผู้สอนควรดูแลความปลอดภัย กิริยามารยาทของผู้เรียน ด้วยว่าแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่

4) ผู้สอนต้องคอยสังเกตว่าผู้เรียนทุกคนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการศึกษานอกสถานที่มากน้อยเพียงใด

4. การประเมินผล หลังจากศึกษานอกสถานที่และกลับมาโรงเรียนแล้ว ต้องมีการประเมินผลหรือติดตามผล เป็นต้นว่า

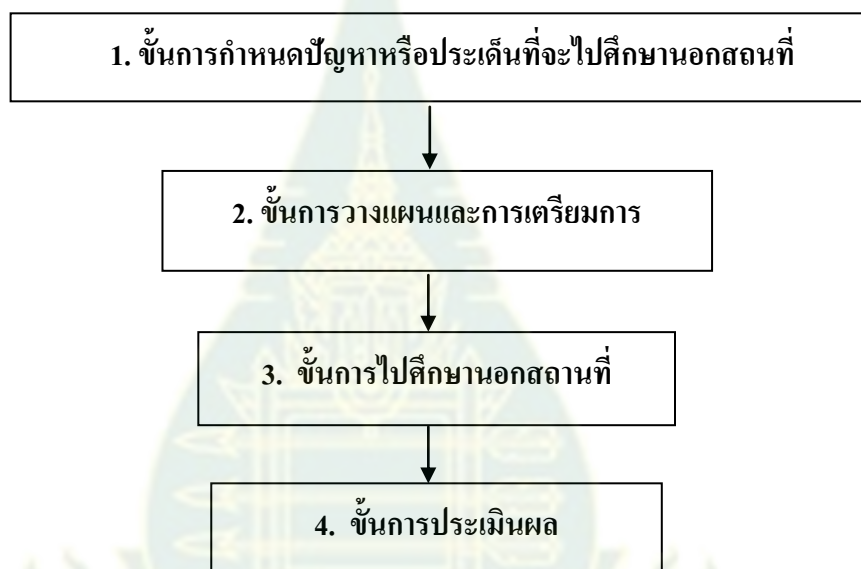
- การศึกษานอกสถานที่ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เวลาที่ใช้ไปคุ้มค่าหรือไม่

- นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับการศึกษานอกสถานที่ครั้งนี้

ส่วนการประเมินการเรียนรู้ที่ได้นั้นกระทำได้จากวิธี เช่น

- ให้เขียนรายงาน
- ให้เขียนเล่าเรื่องราวประสบการณ์
- ให้มาคุยกันหน้าชั้นหรือแสดงความคิดเห็น

จากขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่ แสดงได้ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 ขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้การศึกษานอกสถานที่

วิธีสอนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นวิธีสอนที่ครูสังคมนักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่วิธีสอนที่เป็นที่นิยมและครูสังคมนักศึกษามักนำไปใช้สอนวิชาประวัติศาสตร์อยู่เสมอ คือ วิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีสอนโดยการศึกษานอกสถานที่

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลายประเภท ที่สำคัญได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน การอ่าน การพูด และการใช้กระบวนการคิดในวิชาประวัติศาสตร์ และ กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงในวิชาประวัติศาสตร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล 2554)

3.1 กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์

การให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นเหตุเป็นผล และยังสามารถทำให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย กิจกรรมที่สำคัญได้แก่

1) **กิจกรรมการเทียบศักราชและการนับช่วงเวลา** กิจกรรมการเรียนรู้นี้ช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างสถานการณ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดในอดีต และเชื่อมโยงเหตุการณ์เหล่านั้นมาสู่ปัจจุบัน

การให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ มีกิจกรรมอยู่หลายกิจกรรมด้วยกัน แต่กิจกรรมที่สำคัญที่ควรให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้ก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานของความเข้าใจลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ได้แก่

- 1) คำศัพท์เกี่ยวกับการนับเวลาและการแบ่งช่วงเวลา
- 2) วิธีเทียบศักราชตามระบบต่าง ๆ

ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเทียบศักราชและการนับช่วงเวลาอย่างหลากหลาย

2) **กิจกรรมการสร้างแผนภูมิในวิชาประวัติศาสตร์** แผนภูมิ เป็นกราฟิกชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากแผนภูมิเป็นกราฟิกที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ความต่อเนื่อง วิวัฒนาการ ระหว่างข้อเท็จจริงและแนวความคิดอย่างมีระเบียบ และมีเหตุผล และยังสามารถแสดงลำดับของเหตุการณ์ได้อีกด้วย ดังนั้นในการนำแผนภูมิมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนจึงสามารถนำแผนภูมิแบบต่างๆ ไปใช้ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนได้

สำหรับชนิดของแผนภูมิที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีอยู่หลายชนิด เป็นต้นว่า แผนภูมิองค์การ แผนภูมิต้นไม้ แผนภูมิสายธาร แผนภูมิเปรียบเทียบ แผนภูมิอธิบายภาพ แผนภูมิตาราง แผนภูมิแบบวิวัฒนาการ แผนที่

3) **กิจกรรมการสร้างเส้นเวลาในวิชาประวัติศาสตร์** วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคคล เวลา สถานที่ และเหตุการณ์ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชา

ประวัติศาสตร์ นอกจากครูผู้สอนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ หรือวิธีสอนต่าง ๆ แล้ว การใช้กิจกรรมเส้นเวลา (Time Line) เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการสอน หรือใช้ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เส้นเวลา (Time Line) เป็นกราฟชนิดหนึ่งที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งบุคคล เวลา และเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเส้นเวลาจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้โดยไม่สับสน และสามารถประติดประต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถนำข้อมูลที่ได้อ่านไปวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต และอนาคต

ครูผู้สอนควรอธิบายและให้แนวคิดแก่นักเรียนเกี่ยวกับวิธีจัดทำเส้นเวลา ซึ่งมีวิธีจัดทำได้หลายรูปแบบ เป็นต้นว่า

- 1) การสร้างเส้นเวลาแบบเส้นตรงตามแนวนอน
- 2) การสร้างเส้นเวลาแบบเส้นตรงตามแนวตั้ง
- 3) การสร้างเส้นเวลาแบบตาราง
- 4) การสร้างเส้นเวลาแบบผสม

จากแนวคิดเกี่ยวกับเส้นเวลาที่กล่าวมา ครูสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

3.2 กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน การอ่าน การพูด และการใช้กระบวนการคิดในวิชาประวัติศาสตร์

3.2.1 กิจกรรมการเขียนในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียนนับเป็นกิจกรรมสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์นั้นมีรากฐานมาจากการเขียนและบันทึกของมนุษย์ในยุคสมัยต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรฝึกฝนนักเรียนให้มีทักษะในการเขียน โดยเฉพาะการบันทึก และควรเน้นการเขียนในลักษณะสร้างสรรค์

กิจกรรมการเขียนต่อไปนี้เป็นแนวทางเพื่อเสนอแนะให้ผู้สอนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ดังนี้

ตัวอย่าง การเขียนบันทึกเหตุการณ์ประจำวัน เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมจะจัดให้ผู้เรียนระดับในระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนแต่ละคนเขียนบันทึกประจำวันของตนเอง ประมาณ 10 วัน
2. เมื่อนักเรียนบันทึกแล้ว ครูให้นักเรียนรวมกลุ่ม ๆ ละประมาณ 4 – 5 คน แล้วให้สมาชิกแต่ละคน เลือกบันทึกวันที่ตนคิดว่าน่าสนใจที่สุดมาอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง นักเรียนในแต่ละกลุ่ม ผลัดกันเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง
3. ครูสรุปข้อคิดจากกิจกรรมการบันทึกเรื่องราวประจำวันของนักเรียนใน 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

1) ในแต่ละวันมีเหตุการณ์ต่าง ๆ กัน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน จะเป็นอดีต และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนี้จะเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน ครูจะให้แนวคิดเกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

2) การบันทึกเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้มนุษย์ในปัจจุบันรู้เรื่องราวของอดีตที่มนุษย์รุ่นก่อนได้ทำไว้ ดังนั้นการบันทึกจึงมีความสำคัญในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์

3.2.2 กิจกรรมการอ่านในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ กิจกรรมการอ่านเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่ครูผู้สอนควรจัดเพิ่มประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ การอ่านจะช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น และถือเป็นข้อมูลอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือเรียน เพราะการเสนอเนื้อหาสาระในหนังสือเรียนยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ ไม่อาจนำรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งหมดหรือทรรศนะของนักวิชาการทุกท่านที่มีต่อเหตุการณ์นั้น ๆ มาเสนอได้ แต่ถ้าครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอ่าน โดยให้อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แล้ว ไม่ว่าจะป็นหนังสือประเภทพงศาวดาร จดหมายเหตุ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิยายอิงประวัติศาสตร์ อตชีวประวัติ กวีนิพนธ์ บทละคร สารานุกรม รวมทั้งเอกสารทางราชการ เป็นต้น จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนที่ได้เรียนไปแล้วอย่างถ่องแท้และถูกต้อง การจัดกิจกรรมการอ่านนั้นอาจจัดได้ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน สำหรับตัวอย่างการจัดกิจกรรมการอ่าน มีดังนี้

ตัวอย่าง กิจกรรมการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ที่ตนสนใจ

ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

1. ครูแนะนำประเภทของหนังสือประวัติศาสตร์ และนำรายชื่อของหนังสือมาให้ให้นักเรียนพิจารณาว่าสนใจที่จะอ่านเล่มใด

2. เมื่อนักเรียนแต่ละคนได้เลือกรายชื่อของหนังสือที่ตนสนใจแล้ว ครูให้นักเรียนไปยืมที่ห้องสมุด แล้วให้นักเรียนไปอ่านนอกเวลา โดยกำหนดระยะเวลาในการอ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ
3. ครูให้นักเรียนแต่ละคนออกมาสรุปเนื้อหาหรือหยาบกระด้างประเด็นที่น่าสนใจเชิงประวัติศาสตร์มาเล่าให้เพื่อน ๆ ในชั้นฟัง นักเรียนร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็น
4. ครูให้นักเรียนแต่ละคนเขียนสรุปเนื้อหาในหนังสือเล่มที่ตนอ่าน โดยเขียนสรุปมา 1 หน้ากระดาษ แล้วนำมาจัดแสดงเป็นนิทรรศการ
5. นักเรียนทั้งชั้นร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาสรุปเป็นคำตอบเพื่อตอบประเด็นปัญหาที่ครูกำหนดไว้

3.2.3 กิจกรรมการพูดในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ กิจกรรมการพูดเป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์สามารถนำมาจัดให้แก่ผู้เรียนได้ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพูดสามารถจัดได้หลายกิจกรรม อาทิเช่น กิจกรรมการโต้วาที กิจกรรมการสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดของตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

ตัวอย่าง กิจกรรมการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ

ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

การปฏิบัติกิจกรรมการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญนี้ ครูก็ควรมีการเตรียมการเช่นกัน โดยครูต้องกำหนดจุดประสงค์ของกิจกรรม วิธีการ บุคคลสำคัญที่จะให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ เป็นต้น เมื่อครูเตรียมการแล้ว ให้ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนอาจเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล ให้กำหนดชื่อบุคคลสำคัญ โดยเฉพาะบุคคลสำคัญในชุมชนหรือในท้องถิ่นที่นักเรียนสนใจ พร้อมทั้งให้นักเรียนให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงสนใจบุคคลสำคัญดังกล่าว
2. ครูอธิบายและให้แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสัมภาษณ์ การถามคำถาม ตลอดจนมารยาทในการติดต่อกับบุคคลสำคัญ
3. นักเรียนแต่ละคนหรือกลุ่มวางแผนการสัมภาษณ์ เช่น เตรียมคำถามที่จะถาม ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา สมุดบันทึก หรือเครื่องมือในการบันทึก เป็นต้น
4. นักเรียนไปสัมภาษณ์บุคคลสำคัญตามสถานที่และเวลาที่นัดหมาย พร้อมจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์
5. ภายหลังจากสัมภาษณ์ นักเรียนรวบรวมข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูล พร้อมจัดทำรายงานเพื่อนำเสนอแก่เพื่อน และครูผู้สอน

หมายเหตุ กิจกรรมการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญนั้น เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ผลงานของบุคคลสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือท้องถิ่น นับเป็นวิธีการเรียนประวัติศาสตร์บอกเล่าวิธีหนึ่ง และยังเป็น การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการสัมภาษณ์ การตั้งคำถาม การจดบันทึก ตลอดจนการเรียบเรียงข้อมูลอีกด้วย

3.2.4 กิจกรรมการใช้กระบวนการคิดในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ต้องเน้นที่ตัวผู้เรียนให้เรียนประวัติศาสตร์โดยการใช้ความคิดอย่างเป็นระบบระเบียบ การพัฒนากระบวนการคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนฝึกกระบวนการคิด เช่น คิดวิเคราะห์ คิดแยกแยะ คิดเปรียบเทียบ คิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งคิดเชิงสร้างสรรค์

การเรียนวิชาประวัติศาสตร์ นักเรียนจะต้องฝึกฝนการใช้ทักษะการคิด ซึ่งจำแนกออกเป็นทักษะต่าง ๆ ดังนี้ (Murphy, 2007: 98)

1. ทักษะการจัดกระทำข้อมูล ทักษะการจัดกระทำข้อมูล (Information Process Skills) โดยแบ่งเป็นทักษะย่อย ๆ ดังนี้

- 1) การหาและเก็บข้อมูลที่จำเป็นต้องการใช้ในการเรียนประวัติศาสตร์
- 2) คัดเลือก จำแนก และจัดลำดับ เปรียบเทียบ จำแนกความแตกต่าง ความคล้ายคลึง
- 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล ว่ามีข้อมูลปลีกย่อยที่เกี่ยวข้องข้อมูล ทั้งหมด

หรือไม่

2. ทักษะการคิดโดยการใช้เหตุผล ทักษะการคิดโดยการใช้เหตุผล ประกอบด้วยทักษะ ดังนี้

- 1) การให้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นและการกระทำ
- 2) การอ้างอิง การเชื่อมโยง การจำแนก การคัดเลือก
- 3) การใช้ภาษาที่ชัดเจนในการอธิบายความคิด ถ้อยคำที่ตรงไปตรงมา
- 4) การให้คำตัดสิน (judgement) และตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลและหลักฐาน

3. ทักษะการเสาะหา (inquiry) ได้แก่

- 1) กำหนดปัญหาที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบเขตของปัญหา
- 3) การวางแผนเพื่อหาคำตอบ และวิธีการค้นคว้า
- 4) การทำนายผลลัพธ์หรือตั้งสมมุติฐาน ว่าผลที่เกิดขึ้นตามมาคืออะไร

5) การตรวจสอบคำตอบและจัดทำข้อสรุป และปรับปรุงแก้ไขความคิดหลังการสรุป

4. ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) ได้แก่

- 1) มีการริเริ่มความคิดใหม่
- 2) เสนอข้อสมมติฐาน
- 3) ใช้จินตนาการในการหาคำตอบ
- 4) คิดหาผลลัพธ์ (outcome) ที่แตกต่างจากเดิม ๆ หรือมีความที่แปลกใหม่ แตกต่าง

ออกไป

5) ทักษะการประเมินผล (evaluation) ได้แก่

- ก. รู้จักประเมินข้อมูลว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่
- ข. ตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ได้อ่านและได้ฟังมา
- ค. พัฒนาเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่างานของผู้อื่นและของตน
- ง. มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนได้ตัดสินไปแล้ว

ทักษะการคิดดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องพัฒนาและฝึกฝนให้แก่ผู้เรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมต่อไปนี้จะช่วยพัฒนากระบวนการทางการคิดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ตัวอย่าง การใช้กระบวนการคิดที่มีต่อเรื่องอคติ

ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

1. ครูแบ่งนักเรียนในชั้นเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มมีอุดมการณ์หรือความเชื่อที่ต่างกัน แล้วมอบหมายให้แต่ละกลุ่ม ไปวางแผนเพื่อกล่าวปราศรัยกับที่ชุมนุม
2. นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนว่าจะพูดอะไรที่แสดงอุดมการณ์ของกลุ่ม ข้อดีของกลุ่ม ข้อเสียของฝ่ายตรงกันข้ามเพื่อให้คนมาชุมนุมเชื่อถือและคล้อยตาม และจะมอบหมายให้ใครเป็นผู้พูด นอกจากนั้น ยังวางแผนการใช้สื่อเป็นการโฆษณาชวนเชื่ออีกด้วย
3. เมื่อวางแผนและเตรียมอุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ แล้ว ครูให้แต่ละฝ่ายขึ้นแสดง โดยกำหนดเวลาที่จะให้พูด
4. นักเรียนแต่ละฝ่ายผลัดกันแสดงอุดมการณ์ของตน ตามที่เตรียมการมา
5. เมื่อนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมจบแล้ว ครูสรุปข้อคิดที่ได้จากกิจกรรมนี้ให้ผู้เรียนโดยเน้นว่า ถ้าเราอยู่ฝ่ายใดหรือมีอุดมการณ์ ความเชื่อฝ่ายใด เราจะสีกฝักใฝ่กับฝ่ายนั้น จะเห็นแต่ส่วนดีของฝ่ายที่

เรายึดถือ โดยไม่เห็นข้อเสียของฝ่ายเรา ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นแต่ข้อเสียหรือข้อบกพร่องของฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งถือเป็นอคติที่มีต่อฝ่ายอื่น

ดังนั้น การเรียนประวัติศาสตร์ นักเรียนต้องระลึกว่าผู้เขียนประวัติศาสตร์บางครั้งก็มีอคติเช่นกัน เวล่านักเรียนอ่านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ นักเรียนควรจะวิเคราะห์ว่าผู้เขียนนั้นมีอคติอย่างไร ช่อนเร้นอยู่ในสิ่งที่เขียนหรือบันทึกไว้หรือไม่ เพราะผู้เขียนประวัติศาสตร์หรือผู้บันทึก โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมักใช้ความเห็นของผู้บันทึกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เมื่อนักเรียนได้ข้อมูลหรือหลักฐานใดแล้ว จะต้องคิดวิเคราะห์และตรวจสอบว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ มีอคติหรือไม่

หมายเหตุ กิจกรรมมอดินี้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางความคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ ว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษานั้น อาจไม่เที่ยงตรงและไม่เป็นกลาง ดังนั้นจึงต้องคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากหลาย ๆ แหล่ง ก่อนที่จะนำข้อมูลนั้นมาสรุปเป็นองค์ความรู้ต่อไป

ตัวอย่าง การใช้กระบวนการคิดที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

1. ครูยกตัวอย่างเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สมัยใดสมัยหนึ่ง ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ในประเทศจีนกับชิเบต ซึ่งจีนมักอ้างว่าแผ่นดินของชิเบตเป็นของตน จีนจึงไปยึดชิเบตเพื่อจะดูแลประชาชนชาวชิเบตให้ทัดเทียมชาวจีน เป็นเหตุผลที่จีนอ้างเมื่อจะรุกรานชิเบต ส่วนชิเบตก็มองว่าถูกจีนรุกราน
2. จากเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่างดังกล่าว ครูผู้สอนชี้แนะให้นักเรียนติดตามหาข้อเท็จจริง เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ว่า แท้จริงแล้วเหตุการณ์เป็นอย่างไร นักเรียนจะเชื่อฝ่ายใด
3. นักเรียนแบ่งกลุ่มค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อสืบหาข้อเท็จจริง โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล แล้วสรุปเพื่อหาคำตอบ
4. ครูให้แต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นจากการวิเคราะห์ข้อมูล และนักเรียนร่วมกันสรุปเพื่อหาคำตอบ

หมายเหตุ กิจกรรมดังกล่าว มุ่งให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูล หาหลักฐานจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว ใช้กระบวนการคิดเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสรุปเป็นคำตอบ

3.3 กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงในวิชาประวัติศาสตร์ กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงในวิชาประวัติศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์ โดยพยายามจัดสภาพแวดล้อมให้เหมือนจริงมากที่สุด ความรู้สึก อารมณ์ ทักษะ และค่านิยมที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ปัญหา คือสิ่งที่ผู้เรียน จะได้รับระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม การแสดงมีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่การแสดงละครแบบต่าง ๆ และการแสดงบทบาทสมมุติ โดยครูผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนวางแผนการจัดกิจกรรมการแสดงด้วยตนเอง โดยพิจารณาว่าเนื้อหาใดเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการแสดงแบบใด รูปแบบกิจกรรมการแสดง ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการแสดงได้หลายรูปแบบ (สิริวรรณ ศรีพหล 2550: 5-49 ถึง 5-53) ได้แก่

- 1) **กิจกรรมการแสดงละคร** การแสดงละครมีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่การแสดงละครสั้น ละครใบ้ นาฏการ ละครล้อเลียน ละครเลียนแบบ และการแสดงหุ่นประเภทต่าง ๆ
- 2) **กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมุติ** เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลที่ผู้เรียนนำมาแสดง กิจกรรมของการแสดงบทบาทสมมุติ ก็จะสมมติบทบาทหรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งขึ้นให้เหมือนหรือใกล้เคียงความจริงแล้วกำหนดตัวแสดงโดยสวมบทบาทของบุคคลในเหตุการณ์นั้น ๆ

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการแสดงประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เป็นต้นว่า กิจกรรมการแสดงละครสั้น ละครล้อเลียน ละครเลียนแบบ การแสดงนาฏการเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ การแสดงหุ่นประเภทต่าง ๆ กิจกรรมบทบาทสมมุติ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางประวัติศาสตร์

4. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

4.1 สื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น สื่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีอยู่หลายประเภทที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้ ทั้งสื่อประเภทโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพและเสียง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสื่อแต่ละประเภทสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ได้ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล 2553)

4.1.1 สื่อประเภทโสตทัศน

1) กราฟ เป็นสื่อที่ใช้แสดงข้อมูลที่เป็นจำนวนตัวเลข เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบ ครูสอนประวัติศาสตร์สามารถใช้กราฟประเภทต่าง ๆ เช่น กราฟเส้นตรงและเส้นโค้ง กราฟแท่ง กราฟวงกลม กราฟรูปภาพ เป็นต้น เพื่อประกอบการเรียนการสอนเนื้อหาประวัติศาสตร์ เช่น เปรียบเทียบจำนวนประชากรในประเทศไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ฯลฯ

2) แผนภูมิ เป็นสื่อที่แสดงความสัมพันธ์ ความต่อเนื่อง วิวัฒนาการ และลักษณะของ สิ่งของและปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยภาพสัญลักษณ์ และคำอธิบายประกอบ แผนภูมิมียุคหลายแบบ แต่ละแบบก็เหมาะสำหรับการแสดงปรากฏการณ์และเนื้อเรื่องแต่ละอย่าง การนำแผนภูมิมาใช้ต้อง พิจารณาคุณลักษณะของแต่ละแบบให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายในการใช้ (สมเชาว์ เนตรประเสริฐ 2550: 11-17)

สำหรับแผนภูมิที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น มีอยู่หลาย แบบ เช่น แผนภูมิองค์การ แผนภูมิต้นไม้ แผนภูมิสายธาร แผนภูมิเปรียบเทียบ แผนภูมิอธิบายภาพ แผนภูมิตาราง แผนภูมิวิวัฒนาการ เป็นต้น

3) แผนที่ เป็นสื่อที่จำเป็นการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เช่น ครูผู้สอนใช้ ประกอบการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับอาณาเขตของอาณาจักรต่าง ๆ แสดงที่ตั้งของเมือง เป็นต้น แผนที่ที่ครูนำมาใช้ต้องมีความชัดเจน และแสดงสาระตรงกับสิ่งที่ครูต้องการสอน การนำแผนที่มา ประกอบการเรียนการสอน ครูผู้สอนอาจใช้แผนที่ขนาดใหญ่เพื่อให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็น โดยใช้ ประกอบการนำเข้าสู่บทเรียน หรือใช้แผนที่ขนาดเล็กเพื่อประกอบการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

4) ภาพและภาพชุด ภาพหมายถึงภาพเดี่ยวที่แสดงเนื้อหาสาระในตัวเอง เช่น ภาพ บุคคลสำคัญ ส่วนภาพชุดหมายถึงภาพตั้งแต่ 2 ภาพขึ้นไป ที่เสนอเนื้อหาสาระในเรื่องที่สัมพันธ์กัน เช่น ภาพชุดโบราณสถาน ภาพชุดศิลปวัฒนธรรม

รูปภาพ เป็นสิ่งที่หาไม่ยากเท่าใดนัก ครูผู้สอนควรสะสมรูปภาพที่เกี่ยวกับบุคคล เหตุการณ์ สำคัญ ศิลปะ วัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ครูส่วนใหญ่มักใช้ภาพและ ภาพชุดประกอบการเรียนการสอน เพราะเป็นสื่อที่หาได้ง่าย ราคาไม่แพง และเป็นสื่อที่ผู้เรียนเข้าใจ ง่าย ในการใช้ภาพหรือภาพชุด ครูผู้สอนควรหาภาพที่แสดงเนื้อหาตรงกับเรื่องที่สอน ภาพมีขนาด ใหญ่ที่กลุ่มผู้เรียนเห็นชัดเจน

4.1.2 สื่อสิ่งพิมพ์ การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ นับว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อประเภทที่จะส่งเสริมการอ่านได้มากที่สุด สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา มีหลายประเภท อาทิเช่น หนังสือตำรา แบบฝึกปฏิบัติ หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ทิพย์เกสร บุญอำไพ 2549: 9-15)

1) **หนังสือตำรา (Textbook)** พิมพ์ขึ้นในหลายลักษณะ ส่วนใหญ่จะพยายามพิมพ์ให้ดูน่าสนใจ มีภาพประกอบสีสันสวยงาม และอธิบายเนื้อหาวิชาอย่างชัดเจน สามารถใช้ได้ในจุดมุ่งหมายหลายอย่าง เช่น หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านเพิ่มเติม

2) **แบบฝึกปฏิบัติ (Workbook)** พิมพ์ขึ้นในลักษณะคล้ายคลึงกับข้อสอบ มีคำถามและให้ใส่คำตอบหรือเลือกคำตอบ จุดมุ่งหมายของแบบฝึกปฏิบัติ คือ ต้องการให้ผู้ได้ฝึกฝนตนเองในเรื่องที่ศึกษาเนื้อหา และฝึกทักษะในการตอบคำถาม หรือทำโจทย์ข้อสอบจริงๆ ในระดับโรงเรียนมักจะพิมพ์ขึ้นในลักษณะใบงานเพื่อกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนทำหลังจากได้ศึกษาจากบทเรียนมาแล้ว ซึ่งก็เป็นแบบฝึกปฏิบัติตนเอง

3) **หนังสือพิมพ์ (Newspapers)** เป็นวารสารประเภทหนึ่งมีกำหนดออกเป็นวาระแน่นอน เช่น ออกเป็นรายวัน ราย 3 วัน เป็นต้น หนังสือพิมพ์เข้ามามีบทบาทในด้านการศึกษาเสนอข่าวที่ทันต่อเหตุการณ์ และเสนอเรื่องราวที่กำลังสนใจทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ เพื่อให้ความรู้ที่ทันสมัยแก่ผู้อ่าน

จะเห็นได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้รายละเอียดไปข้างต้นนั้น ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้ทุกประเภท

4.1.3 สื่อภาพและเสียง สื่อภาพและเสียงเพื่อการศึกษา สามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อภาพและเสียงที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์นิยมนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

1) **ภาพยนตร์** ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ใช้เสนอเนื้อหาที่มีการเคลื่อนไหวให้เห็นได้ทั้งภาพและเสียง สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ นักเรียนให้ความสนใจมาก เพราะทำให้คำอธิบายหรือบทเรียนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ภาพยนตร์จึงมีความเหมาะสมมาก โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการใช้เสนอเนื้อหาที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่น ภาพยนตร์เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือภาพยนตร์เรื่อง สมเด็จพระศรีสุริโยทัย สามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามการนำภาพยนตร์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ควรดำเนินการดังนี้

- 1) คัดเลือกสื่อภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับบทเรียน
- 2) ก่อนฉายภาพยนตร์ในห้องเรียน ครูแจ้งข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้เรียน เช่น ชื่อเรื่อง ภาพยนตร์ มีเนื้อหาโดยสังเขปของภาพยนตร์ และแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติระหว่างการชมภาพยนตร์ และหลังจากการชมภาพยนตร์แล้ว
- 3) หลังจากการชมภาพยนตร์แล้ว ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม เป็นต้นว่า
 - ก. ให้ผู้เรียนสรุปประเด็นสำคัญของภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับบทเรียนที่กำลังศึกษา
 - ข. ผู้สอนอาจตั้งประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ร่วมอภิปราย ให้ดูภาพยนตร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์
 - ค. ให้ผู้เรียนวิจารณ์ว่าภาพยนตร์นั้นสร้างได้ถูกต้องตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือไม่ หรือเพียงเพื่อความบันเทิง ไม่มีจุดมุ่งหมายทางประวัติศาสตร์ และถ้านักเรียนจะแก้ไขภาพยนตร์เรื่อง นั้น ๆ ให้ถูกต้อง นักเรียนจะแก้ไขอย่างไร ให้ร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม ทั้งนี้ให้แก้ไขเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์เท่านั้น
- 2) **วีดิทัศน์** ยุคปัจจุบันมีสื่อวีดิทัศน์มากมายที่ครูสามารถซื้อ หรือดาวน์โหลดจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษา ซึ่งบันทึกอยู่ในวัสดุได้หลายรูปแบบทั้ง VCD หรือ DVD ในการนำมาใช้เพื่อการศึกษา เพื่อประกอบการสอน และเพื่อเสริมความรู้
- 3) **รายการโทรทัศน์** รายการโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีรายการที่เผยแพร่ออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนสามารถแนะนำให้นักเรียนได้ชมเพื่อเป็นการเสริมความรู้ให้กับนักเรียน อาทิเช่น รายการ Spirit of Asia ทางช่อง Thai PBS รายการสมุดโคจร ทางช่อง ๕ ละครเรื่อง ลูกทาส ทางช่อง ๓ เป็นต้น

4.2 แหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนควรนำแหล่งการเรียนรู้มาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน หรือพานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง แหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีทั้งที่ปรากฏในประเทศและในท้องถิ่น ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล 2554)

4.2.1 แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับประเทศ แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับประเทศ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีความ

เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งครูผู้สอนประวัติศาสตร์สามารถเลือกนำมาใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้ สำหรับแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับประเทศ ที่สำคัญมีดังนี้

1) **พระบรมมหาราชวัง** เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ควรนำมาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากพระบรมมหาราชวังมีลักษณะแบบแผนการก่อสร้างคล้ายคลึงกับพระบรมมหาราชวังในสมัยกรุงศรีอยุธยา การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาพระบรมมหาราชวัง ทำให้ผู้เรียนสามารถย้อนอดีตถึงความเจริญรุ่งเรืองของไทยและเกิดความภาคภูมิใจในชาติไทย

2) **พระราชวังและพระที่นั่ง** เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากพระราชวัง และพระที่นั่งต่าง ๆ สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตให้กับผู้เรียนได้ เช่น ประวัติการก่อสร้าง รูปแบบสถาปัตยกรรม รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชวัง และพระที่นั่งเหล่านั้น สำหรับพระราชวัง และพระที่นั่งที่สำคัญที่ ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน พระราชวังสนามจันทร์ พระที่นั่งอนันตสมาคม และพระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นต้น

3) **อุทยานประวัติศาสตร์** เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ขณะเดียวกันภายในอาณาบริเวณของอุทยานประวัติศาสตร์ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่น่าสนใจ และทรงคุณค่ามากมายหลายแห่ง ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยในอดีต ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง เป็นต้น

4) **อนุสาวรีย์** สำหรับอนุสาวรีย์ที่นำเสนอเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ในระดับประเทศนั้น เป็นอนุสาวรีย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยส่วนใหญ่มากของประเทศ หรือเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่ประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับ อาทิเช่น อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ทหารอาสา อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ทั้งนี้เนื่องจากอนุสาวรีย์เหล่านี้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เช่น

ก. **อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย** เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจาก ลักษณะของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ได้แสดงถึงนัยสำคัญ

ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 อาทิเช่น มีปืนใหญ่จำนวน 75 กระบอก ล้อมรอบอนุสาวรีย์ แสดงถึงปี 2475 ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หรือมีพระขรรค์ 6 เล่ม ที่รายล้อมรอบป้อมกลางตัวอนุสาวรีย์ หมายถึง หลัก 6 ประการของคณะราษฎร หรือ พานรัฐธรรมนูญ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดป้อมกลางตัวอนุสาวรีย์สูง 3 เมตร หมายถึง เดือน 3 หรือเดือนมิถุนายน (ขณะนั้นนับเดือนเมษายน เป็นเดือนแรกของปี) ซึ่งตรงกับเดือนที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหมายถึง อำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ภายใต้รัฐธรรมนูญ (นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ) เป็นต้น

ข. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นอนุสรณ์สถานที่สร้างขึ้นเพื่อเทิดทูนวีรกรรมของทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่เสียชีวิตในช่วงเหตุการณ์กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ที่เรียกว่ากรณีพิพาทอินโดจีน ในช่วงวันที่ 6 – 28 มกราคม 2484 ดังนั้นอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้หนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน

ค. อนุสาวรีย์ทหารอาสา เป็นอนุสรณ์สถานที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ทหารไทยที่ไปร่วมรบในสมรภูมิยุโรปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ดังนั้นอนุสาวรีย์ทหารอาสา จึงเป็นอีกแหล่งการเรียนรู้หนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 6

5) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร นับเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ได้รวบรวม และจัดแสดงศิลปโบราณวัตถุซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่เคยรุ่งเรืองมาแต่อดีต ขณะเดียวกันยังเป็นศูนย์ให้บริการความรู้ด้านการศึกษา ด้านศิลปะ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านโบราณคดี

6) หอสมุดแห่งชาติ เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากหอสมุดแห่งชาติได้จัดเก็บรวบรวมหนังสือตัวเขียน เอกสาร โบราณและจารึก หนังสือตัวพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผลิตจากในประเทศ และต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ในระดับชาติ และนานาชาติ ดังนั้นหอสมุดแห่งชาติ จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

7) **หอวิชาฐานุสรณ์ ท่าวาสกรี** เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รวบรวมงาน พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 6 นอกจากนั้นยังได้มีการจัดนิทรรศการถาวรคูสิตธานี เมืองทดลองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในสมัยรัชกาลที่ 6 ให้ได้ศึกษาอีกด้วย

8) **ถนนราชดำเนิน** ถนนราชดำเนิน นับเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากถนนราชดำเนินเป็นถนนสายสำคัญที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต และเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญ ๆ หลายเหตุการณ์ เช่น การปฏิวัติ 2475 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นต้น

4.2.2 แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่น ซึ่งในท้องถิ่นมีแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้มากมาย เพียงแต่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ และวัยของผู้เรียน สำหรับแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่น ที่สำคัญมีดังนี้

1) **วิทยากรหรือบุคคลในท้องถิ่น** เป็นแหล่งความรู้ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยตรง เช่น บุคคลที่เคยอยู่ในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 หรือบุคคลที่เคยเข้าร่วมสงครามเกาหลี หรือสงครามเวียดนาม คำบอกเล่า ประสบการณ์ และข้อคิดเห็นจากบุคคลในท้องถิ่นเหล่านี้จะมีค่าอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ในยุคนั้นหรือสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่อยู่ในท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นจะต้องมีการถ่ายทอดจากชุมชนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นต่อไป ขณะเดียวกันวิทยากรหรือบุคคลในท้องถิ่น ยังหมายรวมถึงผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในท้องถิ่น หรือกรณีในท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หรือหลายวัฒนธรรม การเรียนประวัติศาสตร์ของชนชาติใดชนชาติหนึ่งก็มีความสำคัญ ดังนั้น ครูผู้สอนอาจจะเชิญคนในชนชาตินั้นหรือผู้มีความรู้ของชนชาตินั้นมาให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งในอดีตและปัจจุบันแก่ผู้เรียนได้

2) **วัด มัสยิด หรือโบสถ์** เป็นแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีคุณค่าอย่างมหาศาล ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวัด มัสยิด หรือโบสถ์ที่มีประวัติการก่อสร้างมายาวนานมากเพียงใดยังมีคุณค่าต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำประวัติการก่อสร้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้าง หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในวัด หรือมัสยิด หรือโบสถ์ มาใช้

ประกอบการเรียนประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน โดยเฉพาะสิ่งที่ปรากฏทั้งด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

3) **พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น** เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ อีกแหล่งหนึ่งที่ครูผู้สอนควรใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑสถานประจำจังหวัด หรือเป็นพิพิธภัณฑ์ของมูลนิธิ หรือขององค์กร หรือของเอกชน ที่จัดตั้งขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ หากครูผู้สอนประวัติศาสตร์ใช้พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ย่อมทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความเป็นมาของท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี เกิดความภาคภูมิใจ รัก และหวงแหนในท้องถิ่นของตนเอง ตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์พำมรงค์ จังหวัดสงขลา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ เป็นต้น

4) **ศาลหลักเมือง** เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นให้ความเคารพ ศาลหลักเมืองก็เป็นแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นอีกประเภทหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากศาลหลักเมืองจะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ก่อสร้าง ช่วงเวลาในการก่อสร้าง รวมทั้งสามารถศึกษาถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมของศาลหลักเมืองอีกด้วย

5) **อนุสาวรีย์ในท้องถิ่น** เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ระดับท้องถิ่นอีกประเภทหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้ แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องพิจารณาว่า ในท้องถิ่นของตนมีอนุสาวรีย์ใดบ้าง และอนุสาวรีย์เหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ใด และสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระใดได้บ้าง ตัวอย่างอนุสาวรีย์ในท้องถิ่น อาทิเช่น อนุสาวรีย์จำคำ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นบุกเมือง นครศรีธรรมราช หรืออนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีตรี ท้าวศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับเหตุการณ์สงครามเก้าทัพ หรืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา ในเหตุการณ์กบฏอนุวงศ์ เป็นต้น

6) **แหล่งชุมชนโบราณ** เป็นแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นอีกประเภทหนึ่งที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากในชุมชนโบราณยังคงปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านผังเมืองโบราณ สถาปัตยกรรม รวมทั้งเรื่องราว

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนเหล่านั้น รวมถึงวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชนในอดีตที่มีการถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างแหล่งชุมชนโบราณ เช่น ชุมชนโบราณเมืองสงขลาบริเวณถนนนครใน – นครนอก ชุมชนโบราณถนนวิจิตร จังหวัดภูเก็ต หรือชุมชนโบราณตลาดสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

7) **โบราณสถาน และโบราณวัตถุ** เป็นแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีคุณค่ายิ่งต่อการเรียน การสอนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ปรากฏให้ผู้เรียนได้เห็น นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่ายิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียน ได้เห็นภาพความเจริญที่มีมาในอดีต ขณะเดียวกันยังเป็นการยืนยันให้ผู้เรียน ได้เห็นถึงความสามารถของบรรพบุรุษที่ได้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับประเทศชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน และโบราณวัตถุในท้องถิ่นว่ามีที่ใดบ้าง และสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้อย่างไร รวมทั้งพานักเรียนไปศึกษาโบราณสถาน และโบราณวัตถุในท้องถิ่น ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้สอนใช้โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่อง เป็นต้น

8) **ป้ายจารึก** เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ อีกประเภทหนึ่งที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะป้ายจารึกของบุคคลสำคัญ เช่น ป้ายจารึกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ น้ำตกวังเจ้า เกาะช้าง จังหวัดตราด หรือป้ายจารึก 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาฮาวาย บริเวณโรงพยาบาลสงขลาราชนครินทร์ ทั้งนี้ป้ายจารึกเหล่านี้สามารถบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นครูผู้สอนประวัติศาสตร์จึงต้องศึกษาหาข้อมูลว่า ป้ายจารึกที่ปรากฏในท้องถิ่นของตนเองมีหรือไม่ หากมีสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในเรื่องใดบ้าง

10) **สถานีรถไฟ** เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน โดยเฉพาะจังหวัดที่มีเส้นทางรถไฟ ทั้งนี้เนื่องจากสถานีรถไฟเป็นหลักฐานที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้เช่นกัน เช่น ประวัติในการก่อสร้าง รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างรถไฟ เป็นต้น

11) **โรงเรียน** เป็นอีกแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่นได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนบางโรงเรียนในท้องถิ่นได้มีประวัติการก่อตั้งที่ยาวนาน และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ในด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสังคม

ตัวอย่างเช่น โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสงขลา โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ หรือโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างโรงเรียนเหล่านี้ก่อตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้เป็นโรงเรียนประจำมณฑล และต้องการกระจายการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค ซึ่งครูผู้สอนประวัติศาสตร์ สามารถใช้โรงเรียนเหล่านี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในเรื่องการปกครองส่วนภูมิภาค วัฒนาการทางการศึกษา เป็นต้น

12) **ต้นไม้** เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่นได้เช่นกัน ทั้งนี้มีได้หมายความว่าทุกท้องถิ่นสามารถนำต้นไม้มาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้ทั้งหมด มีเพียงบางท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถนำต้นไม้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้ ตัวอย่างต้นไม้ที่สามารถนำมาใช้แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ได้แก่ ต้นโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ที่สามารถนำมาใช้บอกเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดปราจีนบุรี หรือต้นยางพารา จังหวัดตรัง ที่สามารถนำมาใช้บอกเล่าประวัติศาสตร์ของเมืองตรังได้ เป็นต้น

13) **สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ** เช่น ถนน สะพาน อุโมงค์ ที่สำคัญ ๆ ในแต่ละท้องถิ่นก็สามารถนำมาใช้แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่นได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี อุโมงค์รถไฟขุนตาล จังหวัดลำปาง - ลำพูน หรือชื่อถนน ทั้งนี้เนื่องจากการตั้งชื่อถนนบางสาย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของท้องถิ่น เช่น ถนนลพบุรีราเมศวร์ ซึ่งเป็นถนนสายหนึ่งที่เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองสงขลา กับอำเภอหาดใหญ่ ลพบุรีราเมศวร์ คือชื่อของกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลของมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้น

แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่นที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ที่ครูสามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาข้อมูลของแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้ลึกซึ้ง เพื่อจะได้้นำแหล่งการเรียนรู้เหล่านั้นมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไม่น่าเบื่อ และมีชีวิต นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เรียนในฐานะที่เป็นบุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ พุทธิกรรมที่ต้องวัดและประเมินประกอบด้วย

- 1) ความรู้ความเข้าใจในวิชาประวัติศาสตร์ หรือด้านสติปัญญา
- 2) เจตคติและค่านิยมในวิชาประวัติศาสตร์ หรือด้านความรู้สึกและอารมณ์
- 3) ทักษะในวิชาประวัติศาสตร์ หรือด้านการแสวงหาความรู้และกระบวนการคิด

เครื่องมือการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าผู้เรียนที่สำคัญ ซึ่งผู้สอนใช้กันมากเพื่อประเมินความรู้และทักษะในการเรียนการสอน คือ แบบทดสอบ ส่วนเครื่องมือวัดและประเมินด้านเจตคติและค่านิยม หรือด้านความรู้สึกและอารมณ์นั้น นิยมใช้ คือ วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของการสังเกต และวิธีการที่ให้นักเรียนรายงานตนเอง (โกศล มีคุณ และกัญญา ลินทรตันศิริกุล 2537)

1) แบบทดสอบ รูปแบบของแบบทดสอบที่ใช้มีดังนี้

- ข้อสอบแบบถูก-ผิด
- ข้อสอบแบบจับคู่
- ข้อสอบแบบเลือกตอบ
- ข้อสอบแบบเติมคำ
- ข้อสอบแบบตอบสั้นๆ
- ข้อสอบแบบความเรียง

2) วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของการสังเกตและวิธีการที่ให้นักเรียนรายงานตนเอง

ก. วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของการสังเกต การสังเกตจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นถ้ามีเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต เครื่องมือเหล่านั้น ได้แก่ แบบสำรวจรายการ มาตรฐานค่า หรือการจัดอันดับคุณภาพ ระเบียบสะสม บันทึกรีดพฤติกรรม และแบบบันทึกการสัมภาษณ์

ข. วิธีการที่ให้ผู้เรียนรายงานตนเอง วิธีการวัดแบบนี้จึงมีการสร้างเครื่องมือขึ้นมาในลักษณะต่างๆ คือ แบบสอบถาม แบบสำรวจ และแบบวัดเฉพาะอย่าง เช่น มาตรวัดเจตคติ แบบวัดการตัดสินใจทางจริยธรรม และ แบบวัดการกระจ่ายค่านิยม

ในการวัดและประเมินผลด้านเจตพิสัยหรือด้านเจตคติและค่านิยมในวิชาประวัติศาสตร์ นั้นผู้สอนสามารถใช้เครื่องมือการสังเกตและให้นักเรียนเขียนรายงานตนเอง ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว จะช่วยประเมินความรู้สึกและอารมณ์ของผู้เรียนในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของปัญหาการจัดการเรียนการสอน ที่สำคัญได้แก่ งานวิจัยของ พรกมล จันทร์ีย์ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย พบว่า ครูสังคมศึกษามีการปฏิบัติมากในด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การเรียนการสอน และปฏิบัติน้อยในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในห้องเรียน และ (2) ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย พบว่า ครูสังคมศึกษามีปัญหามากในด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในห้องเรียน ส่วนด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนมีปัญหา น้อย

6.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการพัฒนาหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ มีงานวิจัยที่น่าสนใจของ สุมนา ระบอบ (2548) เรื่อง “รูปแบบการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอาชีวศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบการจัดขอบข่ายและลำดับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทยมี 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ชั้น ป. 1 – 4 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach ชั้น ป. 5 – ม. 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Chronological Approach ชั้น ม.4 – 6 และ ปวช. 1 – 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach

รูปแบบที่ 2 ชั้น ป. 1 – 4 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach และ Chronological Approach ชั้น ป. 5 – ม. 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Chronological Approach ชั้น ม.4 – 6 และ ปวช. 1 – 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach

รูปแบบที่ 3 ชั้น ป. 1 – 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach ชั้น ป. 4 - ม. 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Concentric Approach และ Chronological Approach ชั้น ม.4 – 6 และ ปวช. 1 – 3 ใช้หลักการจัดแบบ Thematic Approach และ

รูปแบบที่ 4 ชั้นป. 1 – 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach ชั้น ป. 4 - ม. 3 ใช้หลักการจัดแบบ Chronological Approach ชั้น ม. 4 – 6 และ ปวช. 1 – 3 ใช้หลักการจัดเนื้อหาแบบ Thematic Approach และ Chronological Approach

2) ความคิดรวบยอดทางประวัติศาสตร์ไทยที่ควรศึกษาร่วมกันตลอดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ กาลเวลา ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ สันติภาพ ความจงรักภักดี การอนุรักษ์มรดกของชาติ มรดกทางวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยกัน และประวัติศาสตร์บอกเล่า

3) ทักษะที่จำเป็นของการเรียนประวัติศาสตร์ไทย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคม

6.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ มีงานวิจัยอยู่หลายเรื่อง ดังต่อไปนี้

1) ไพศาล เรียนทัพ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการตั้งถิ่นฐานที่มั่นคงของอาณาจักรไทยในรายวิชา ส 028 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการบรรยายไม่แตกต่างกัน (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ สูงกว่านักเรียนที่สอนด้วยวิธีการบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการบรรยายสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) อารียา ศิโรดม (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 และ (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

3) อัจฉราพร ต้นบรรจง (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโป่งน้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) นักเรียนได้ปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยรวมทุกขั้นตอน เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละครั้งพบว่า คำร้อยละของ

กระบวนการโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 สูงกว่าครั้งที่ 1 แสดงว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์มีกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในทุกชั้นตอนสูงขึ้น และ (2) นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมทุกด้าน เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละครั้งพบว่า ค่าร้อยละของการคิดอย่างมีวิจารณญาณในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 สูงกว่าครั้งที่ 1 แสดงว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณในทุกด้านสูงขึ้น

4) **สุตรัก แก้วระงับ (2548)** ได้ศึกษาเรื่อง “ผลการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดวิเคราะห์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นปัตตานีในรายวิชา ส 41101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนทุ่งยางแดงพิทยาคม จังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์และความคิดวิเคราะห์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และผลการพัฒนาความคิดวิเคราะห์โดยใช้แบบทดสอบใบงานนักเรียนมีพัฒนาความคิดวิเคราะห์สูงขึ้นโดยเฉลี่ยครั้งละ 0.89

5) **ประกิต ราชเสนา (2553)** ได้ศึกษา เรื่อง “ผลการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเขมเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5” ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.1.4 **งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำวิธีสอนแบบอื่นๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์** ในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์นั้น ยังมีงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีสอนแบบต่างๆ ดังตัวอย่างการวิจัยต่อไปนี้

1) **พัชรา วีระเผ่า (2547)** ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน โดยศึกษาเรื่อง “ผลของการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา” ในรายวิชา ส 204 ประเทศของเรา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวนกับนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ (2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่ใช้

วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวนกับนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2) จิรพรรณ ยมขวัญเมือง (2547) ได้ทำการศึกษาวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน โดยทำการวิจัย เรื่อง “ผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง อาณาจักรศรีวิชัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุราษฎร์ธานี 2 จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) สุปริญญา ชาญญาจุฑารัตน์ (2547) ได้นำวิธีการเขียนแผนที่ความคิด มาใช้สอนในสาระประวัติศาสตร์ โดยศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการเขียนแผนที่ความคิด เรื่อง สงครามไทยกับพม่าสมัยอยุธยา สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้เรียนมีความรู้ด้านความคิดรวบยอด เรื่อง สงครามไทยกับพม่าสมัยอยุธยา โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี (2) ผู้เรียนสามารถเขียนแผนที่ความคิด เรื่อง สงครามไทยกับพม่าสมัยอยุธยา จำนวน 6 ลักษณะ คือ แผนที่ความคิดแบบกิ่งไม้ แผนที่ความคิดแบบวงจร แผนที่ความคิดแบบใยแมงมุม แผนที่ความคิดแบบก้างปลา แผนที่ความคิดแบบตารางเปรียบเทียบ และแผนที่ความคิดแบบวงกลมทับเหลี่ยม และ (3) ความรู้ด้านความคิดรวบยอดกับการเขียนแผนที่ความคิดของผู้เรียน เรื่อง สงครามไทยกับพม่าสมัยอยุธยา มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง นั่นคือ ถ้าผู้เรียนมีความคิดรวบยอดแยกแยะได้ดีแล้ว สามารถนำความรู้มาเขียนแผนที่ความคิดได้ดี

4) สมฤดี นวลทอง (2552) ได้ทำการศึกษาตามรูปแบบพหุปัญญาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยศึกษาเรื่อง “การสอนตามรูปแบบพหุปัญญา เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย สมัยอยุธยา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเชียงของวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบพหุปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบพหุปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นต่อการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

6.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น ได้มีการนำสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ มาใช้

ประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เช่น สื่อชุดการสอน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) **ช่อนกลีน เพียรกสิกรรม (2550)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” ผลการวิจัย พบว่า (1) ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.30/81.00 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 (2) ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นมีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.60 (3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (4) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย มีความคงทนในการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) **สุพรรณิ สุตะวงศ์ (2550)** ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เมืองโบราณเชียงแสน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาต) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เมืองโบราณเชียงแสน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้เชี่ยวชาญทาง การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก ด้านหลักสูตร ด้านภาษาและด้านสังคมศึกษา ได้พิจารณาประเมิน คุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้น โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นและแบบรายงาน การตรวจหนังสือเสริมประสบการณ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ผลปรากฏว่า ผู้เชี่ยวชาญระบุความเห็น ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเมืองโบราณเชียงแสน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ชั้นปีที่ 1 ผ่านการประเมินคุณภาพ ของหนังสือให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับช่วงชั้นที่ 3 ชั้นปีที่ 1 ได้

2) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เมืองโบราณเชียงแสน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.72/82.25 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเมืองโบราณเชียงแสนที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

3) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เมืองโบราณเชียงแสน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนจำนวน 30 คน ที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเมืองโบราณเชียงแสน ด้านประสิทธิภาพของหนังสือมีคุณภาพอยู่ใน ระดับ

5 ร้อยละ 55.11 จึงสรุปได้ว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องเมืองโบราณเชียงใหม่มีคุณภาพอยู่ใน ระดับ 5 หมายถึงมีคุณภาพดีมาก

3) **ขวัญรัตน์ ว่องไว (2551)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลการเรียนรู้ด้วยการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านกระดานสนทนา เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านกระดานสนทนา สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) พฤติกรรมการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านกระดานสนทนา เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยอยู่ในระดับดี โดยระดับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนด้านที่สูงที่สุดคือ พฤติกรรมด้านการใช้ภาษามีความเหมาะสมและสร้างสรรค์ ด้านที่ได้คะแนนลำดับสุดท้ายมี 2 ด้านเท่ากัน คือ เข้าร่วมการอภิปรายอย่างสม่ำเสมอ และตั้งใจศึกษาค้นคว้า

3) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านกระดานสนทนา เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ อยู่ในระดับดี

4) **ธมณ ไชยศรี (2551)** ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง การนับศักราชและแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทยและสากล ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง การนับศักราชและแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทยและสากล ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาวิละวิทยาลัยมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 81.56/84.01 ผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีความรู้เพิ่มขึ้นจากคะแนนก่อนเรียนร้อยละ 86 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

5) **ณัฐพล ทองสอน (2551)** ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกับธมณ ไชยศรี คือ เรื่อง “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย สมัยสุโขทัย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 86.59/91.66 ผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์มีความรู้เพิ่มขึ้นจาก

คะแนนก่อนเรียนร้อยละ 88 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

6) วิไลดา วรรณาดิเรก (2553) ได้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพ 81.92/81.75 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน ปรากฏว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 รวมถึงนักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์มีที่น่าสนใจหลายเรื่อง เป็นต้นว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีมาเสริมเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ เช่น โบราณวัตถุที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ดังรายละเอียดของงานวิจัยต่อไปนี้

1) ออสบอร์น (Osborne, 1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Teaching History through Literature in a Second Grade Class: A Case Study” โดยศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ตำราเรียนที่มีในท้องตลาด เพื่อค้นหาวิธีสอนที่ครูใช้ปรัชญารองรับการสอนของครู บรรยากาศในชั้นเรียน การจัดการเรียนการสอน วินัยในห้องเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน ผลการวิจัยได้สรุปว่า บรรยากาศในชั้นเรียนส่งเสริมความกล้าแสดง การตัดสินใจ การเป็นผู้กระทำกิจกรรม และความรับผิดชอบ เทคนิคทางระเบียบวินัยและน้ำเสียงที่ครูใช้ส่งเสริมเจตคติทางบวก การกำกับดูแลตนเอง และความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

2) เบอร์ฟัส (Burroughs 1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Popular Music in the History Classroom: A Case Study” งานวิจัยได้กล่าวถึงปัญหาของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ไม่เกี่ยวข้องกับตน ไม่มีประโยชน์ และไม่ได้ประโยชน์จากการอ่านหนังสือหรือตำราหรือการจดจำ ดังนั้น จึงควรมีการหานวัตกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้สนใจเรียนวิชาประวัติศาสตร์มากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การใช้เพลงยอดนิยม มีผลทางบวกต่อการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ เพลงยอดนิยมสามารถนำมาใช้เพื่อการนำเข้าสู่บทเรียนและกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียนที่จะเรียน เพลงยอดนิยมสามารถสร้างบรรยากาศให้กับห้องเรียน ตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักเรียนในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ การคัดเลือกเพลงยอดนิยม

มาประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ มีส่วนสำคัญ ต้องเลือกเพลงอย่างรอบคอบเพื่อสร้างบรรยากาศและความสนใจ ตลอดจนอารมณ์ความสนุกสนานของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้ให้ข้อเสนอแนะว่าการใช้เพลงยอดนิยมมาประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นั้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียนดีขึ้น ครูสามารถนำเพลงยอดนิยมไปใช้กับห้องเรียนอื่นๆ ระดับชั้นอื่น และวิชาอื่นๆ และการใช้เพลงยอดนิยมประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ยังมีความสำคัญเช่นเดียวกับการใช้หนังสือเรียน หรือสื่อการเรียนการสอนประเภทอื่นๆ อีกด้วย

3) **ดอปเพน (Doppen, 2002)** ทำการวิจัยเรื่อง “Beginning Social Studies Teachers’ Use of Technology in the Teaching of History” โดยได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการสอนประวัติศาสตร์ของครูใหม่ที่สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 4 คน ซึ่งจบจากโปรแกรม PROTEACH เพื่อการฝึกครูวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือเพื่อจะสำรวจว่า พวกเขาใช้เทคโนโลยีในการสอนประวัติศาสตร์เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดเชิงประวัติศาสตร์ (historical thinking) และการสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ ซึ่งรวมทั้งการเปรียบเทียบปัจจุบันและอดีต (perspective taking) และความเข้าใจจิตใจของบุคคลทางประวัติศาสตร์ (historical empathy) อย่างได้ผลมากน้อยเพียงใด

การวิจัยเรื่องนี้ใช้เวลา 1 ปี โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวมถึงการสังเกตการสอนในห้องเรียนของโรงเรียน 4 โรงเรียน การสัมภาษณ์ครูทั้ง 4 คน การสำรวจข้อมูลของนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน และการวิเคราะห์เอกสาร

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ครูทั้ง 4 คน มีความมั่นใจในการสอนอันเป็นผลจากการได้รับการอบรมในโปรแกรม PROTEACH ในระหว่างปฏิบัติการสอนระยะเริ่มแรก พวกเขามีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการไม่ได้รับการสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียนของตน ขณะที่การได้รับการฝึกอบรมจากโปรแกรม PROTEACH มีผลอย่างมากต่อความเชื่อของพวกเขา แต่ความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของตนเองจะเป็นสิ่งกำหนดว่า พวกเขาจะค้นหาและใช้ความรู้และเนื้อหาวิชาชีพครูมากน้อยเพียงใด ในการสอนการสืบสวนสอบสวนทางประวัติศาสตร์ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ถึงแม้ว่านักเรียนจะชอบเรียนประวัติศาสตร์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ช่วยการค้นคว้า แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นๆ เช่น การทดสอบของรัฐ และวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนซึ่งจะมีผลต่อการเรียนของพวกเขา

ผลการวิจัยเสนอแนะว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูควรจะต้องช่วยให้ครูเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และช่วยให้ครูพัฒนาวิธีสอนหลากหลายที่

ใช้ได้ผลดี นอกจากนั้น ผู้ที่จะออกมาเป็นครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเชิงประวัติศาสตร์ และการสืบสวนสอบสวน ผสมผสานการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนของตน

4) สวอน (Swan, 2004) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Examining the Use of Technology in Supporting Historical Thinking Practices in Three American History Classrooms” โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (เกรด 11) 3 ห้องเรียน ในรัฐเวอร์จิเนีย ปีการศึกษา 2003 – 2004 เพื่อที่จะศึกษาว่า เมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้าถึงแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ครูได้ใช้แหล่งข้อมูลดังกล่าว โดยผ่านทางเทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์หรือไม่เพียงใด ทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วยทักษะการค้นหาคำรู้ทางประวัติศาสตร์โดยใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทักษะการสืบสวนสอบสวนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และทักษะการคิดเชิงประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน การสัมภาษณ์ครูที่สอน และการตรวจผลงานของนักเรียน ข้อมูลที่รวบรวมได้ ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามที่ว่า แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและเทคโนโลยีได้ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ในห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในอเมริกาหรือไม่

ผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นข้อสรุป ซึ่งอาจมีผลสำคัญต่อการปฏิบัติในอนาคตสองประการคือ ประการแรก ขณะที่ครูทุกคนที่ผู้วิจัยได้สังเกตได้ใช้เทคโนโลยีและแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ แต่ครูบางคนมิได้ใช้สิ่งเหล่านี้เมื่อสอนให้นักเรียนเกิดความคิดเชิงประวัติศาสตร์ ประการที่สอง วัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ของครูแต่ละคน เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกำหนดว่าครูจะใช้เทคโนโลยีและแหล่งข้อมูลในการสอนประวัติศาสตร์อย่างไร

5) ลิเคน (Liken, 2009) ทำการวิจัยเรื่อง “Museum Objects in the Secondary Classroom: A Comparison of Visual and Tactile aids to Learning” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาว่าการสอนประวัติศาสตร์โดยใช้โบราณวัตถุจากพิพิธภัณฑ์เป็นสื่อประกอบการเรียนจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมัธยมศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้นหรือไม่ การวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากครูที่สอนประวัติศาสตร์อเมริกัน 4 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 โรงเรียนในเมืองเมซา รัฐอริโซนา ภายใต้ความร่วมมือของครูดังกล่าว บทเรียนเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ และชุมชนเหมืองแร่ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้

สอนในห้องเรียน และได้รับความร่วมมือจากพิพิธภัณฑ์ 2 แห่ง ให้ยืมโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์และตัวอย่างแร่ 46 ชิ้น มาให้นักเรียนได้สัมผัสจริงในห้องเรียน

ห้องเรียน 20 ห้องซึ่งมีนักเรียนรวม 476 คน ได้ถูกกำหนดให้เป็นห้องเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม นักเรียนในทุกห้องเรียนได้เห็นภาพและภาพถ่ายของวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ แต่ นักเรียนในห้องเรียนกลุ่มทดลองเท่านั้นได้เห็นและสัมผัสกับโบราณวัตถุและตัวอย่างแร่ของจริง ก่อนการเรียน 2 สัปดาห์ นักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้ถูกทดสอบโดยข้อสอบปรนัยแบบเลือกตอบ และหลังการเรียน นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มได้รับการทดสอบอีกครั้งหนึ่ง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบก่อนเรียน ไม่พบความแตกต่างระหว่างคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

หลังจากสองเดือนผ่านไป นักเรียนในทุกห้องเรียนได้ถูกถามให้ระบุโบราณวัตถุและตัวอย่างแร่ รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่เขาจำได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองสามารถระบุโบราณวัตถุ และตัวอย่างแร่ได้มากกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ

การวิจัยที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และให้เห็นแนวทางการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อีกด้วย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาไปอย่างมาก ในด้านหลักสูตรสถานศึกษาจะมีมาตรฐานและตัวชี้วัด เป็นตัวกำกับในการจัดทำหลักสูตร นับเป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบหลักสูตรที่นิยมใช้กันหลาย ๆ ประเทศในปัจจุบัน ส่วนด้านวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น จะเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ หรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการพัฒนากระบวนการคิดและการพัฒนาเจตคติที่ถูกต้อง ส่วนสื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ จะเน้นสื่อหลายประเภท ทั้งสื่อโสตทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพ สื่อเสียง ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ส่วนแหล่งเรียนรู้ นั้น เน้นการให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับประเทศและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น ส่วนมากยังเน้นการวัดและประเมินผลที่เน้นความรู้ความเข้าใจ หรือด้านสติปัญญามากกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านเจตคติ ค่านิยม และทักษะในวิชาประวัติศาสตร์

จะเห็นได้ว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน มีการพัฒนาจากเดิม โดยเฉพาะการ เน้นความสำคัญของผู้เรียนมากขึ้น คือเน้นการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาการคิด การใช้ทักษะทางปัญญามากกว่าการเน้นเนื้อหาสาระในวิชาประวัติศาสตร์อย่างเดียว ตลอดจนได้นำสื่อประเภทต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งนับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในวิชาประวัติศาสตร์ และมีความเห็นว่าวิชาประวัติศาสตร์ไม่เป็นวิชาที่เลือนลางอีกต่อไป ข้อสรุปดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ของผู้วิจัยต่อไป ซึ่งจะปรากฏรายละเอียดในบทที่ 4

